BTNG-RBHC, XV, 1984, 1-2, pp. 201-251

MISCELLANEA

EEN CRUCIALE FASE IN DE KONINGSKWESTIE (febr.-juli 1945) EEN INHOUDSANALYSE VAN ZES BELGISCHE DAGBLADEN

door

Michael MAESSCHALCK
Lic. Communicatiewetenschap V.U.B.

INLEIDING (1)

Vooral sinds de tweede wereldoorlog wordt er heel wat aandacht besteed aan de beïnvloedingskracht van de massamedia. Bepaalde feiten zoals o.a. het succes van de nazi-propaganda, toonden immers duidelijk aan dat deze geenszins te onderschatten is. In verscheidene onderzoeken werd dan ook gepoogd het effect van de media op de kennis van het publiek na te gaan.

Tot voor een tiental jaren was men nog de mening toegedaan dat het beeld dat iedereen van de (politieke) realiteit heeft, vooral tot stand komt o.i.v. de dominante rol van school, familie en vriendenkring. Sedert het begin der jaren zeventig is men er echter van overtuigd dat ook de massamedia een belangrijke taak vervullen in het

(1) Wij danken Prof. Els Witte, promotor, voor het bezorgen van het onderzoeksonderwerp en voor haar kritische adviezen. Bijzonder wensen wij de heer Silvain Keuleers te danken voor de kostbare hulp bij de begeleiding van de inhoudsanalyse.

politiek socialiseringsproces (2). Heden ten dage wordt het effect van de media niet zozeer in de persuasieve sfeer gezocht, in het opleggen van een andere mening op korte termijn, maar wel in het succes waarmee de media aan agenda-setting doen (3) : zij bepalen waarover gedacht moet worden.

Het eigenlijk agenda-setting-onderzoek startte met de studie van Mc Combs en Shaw (4) in 1972. Zij stellen dat het contact dat vele mensen met de politiek hebben, enkel afkomstig is van de massamedia. Slechts een minderheid zoekt actief naar informatie. De overgrote meerderheid van de bevolking wacht echter passief de berichtgeving af. Het zijn dus de massamedia die de aandacht vestigen op sommige gebeurtenissen. Constant presenteren ze bepaalde gegevens en suggereren wat het publiek er moet over denken, er over weten en welke gevoelens het er moet over hebben. De betekenis van dit fenomeen is op politiek vlak verreikend : agenda-setting moet immers verantwoordelijk worden gesteld voor de plotse belangstelling die bepaalde thema's krijgen alsook voor de daaruit resulterende polarisering der standpunten (5).

In het kader van deze theorie verrichtten we een inhoudsanalytisch onderzoek naar de agenda-setting in zes kranten (6) m.b.t. een

(2) Mac Kuen schreef in een recent boek hierover het volgende : "Center of analytic attention in the past few years has been the role played by mass communications in shaping citizens' political consciousness (...). The basic notion, as well — phrased by Bernard Cohen, is that the media tell us not what to think, but what to think about" (Michael Bruce MAC KUEN, Steven Lane COOMBS, *More than News. Media Power in Public Affairs*, Beverly Hills, 1981, p. 20-21).
(3) C. LIS, *Encyclopedie van de Communicatiewetenschap.* Brussel, V.U.B., 1978-79, p. 190.
(4) SHAW, MC COMBS, "The agenda-setting function of mass media", *Public Opinion Quarterly*, 1972, p. 176-187.
(5) C. LIS, *op.cit.*, p. 192.
(6) Voor ons onderzoek hebben we de volgende kranten geanalyseerd :
- *Le Soir* : onafhankelijke krant,
- *Het Laatste Nieuws* : liberale krant
- *Le Peuple* : socialistische krant
- *Volksgazet* : socialistische krant
- *La Libre Belgique* : katholieke krant
- *Gazet van Antwerpen* : katholieke krant.

De twee katholieke en de twee socialistische kranten werden geselecteerd omdat het dagbladen zijn die de politieke opvattingen verdedigden van de twee partijen die de belangrijkste rol speelden in de koningskwestie. We hebben hierbij bewust telkens een krant uit elk taalgebied gekozen. *Le Soir* is een krant die steeds haar neutraliteit en onafhankelijkheid benadrukt heeft. Het is nochtans algemeen gekend dat de krant kort na de bevrijding van de Koning een anti-leopoldistisch standpunt innam. Het leek ons dan ook interessant deze meningswijziging aan

van de meest controversiële onderwerpen uit de Belgische geschiedenis, namelijk de koningskwestie. Waarom precies de koningskwestie ? Allereerst werd, voor zover ons bekend, een dergelijk onderzoek nog nooit uitgevoerd. Vervolgens is het vraagstuk van de Koning een uitstekend voorbeeld van een controverse waarbij de onderscheiden standpunten sterk gepolariseerd waren. Tenslotte is het een onderwerp dat de laatste jaren opnieuw in de belangstelling kwam.

Na de beëindiging van de tweede wereldoorlog werd ons land geconfronteerd met de koningskwestie. Gedurende verscheidene jaren heeft het koningsvraagstuk de publieke opinie grondig verdeeld. De koningskwestie werd gevormd door de onmogelijkheid van Leopold III te regeren. Tijdens de oorlog was dit te wijten aan zijn krijgsgevangenschap. Na zijn bevrijding aan het feit dat hij geen parlementaire meerderheid vond die bereid was het heropnemen van zijn prerogatieven goed te keuren. Op 19 juli 1945 was immers een wet tot stand gekomen volgens welke de Koning enkel kon terugkeren mits goedkeuring van een meerderheid in de kamers. Deze wet lag aan de basis van de strategie die zowel de anti- als pro-leopoldistische partijen gedurende de volgende jaren voerden. De anti-leopoldisten deden alles om hun parlementaire meerderheid te behouden; de pro-leopoldisten wendden daarentegen alle middelen aan om deze te verwerven. Dat de wet van 19 juli niet in een rustige sfeer tot stand kwam, is evident. De pro-leopoldisten zagen de terugkeer van de Koning in gevaar gebracht; voor de anti-leopoldisten was de wet een (althans voorlopige) geruststelling dat Leopold III niet opnieuw aan de macht zou komen. De stemming van de wet werd dan ook voorafgegaan door een woelige periode van betogingen, stakingen en perscampagnes, waarbij zowel de voor- als tegenstanders van Leopold III kosten noch moeite spaarden om de bevolking voor hun standpunten te winnen.

een gedetailleerd onderzoek te onderwerpen. *Le Soir* is bovendien een krant die heel wat lezers uit alle bevolkingslagen bereikt en als zodanig een grote invloed kan uitoefenen.
***Het Laatste Nieuws* tenslotte, is een van de weinige kranten waarover in de literatuur niets vernomen werd aangaande het ingenomen standpunt in de koningskwestie. Het leek ons dan ook nuttig deze krant in de analyse te betrekken, vooral omdat geweten is dat de liberale partij verdeeld was in de koningskwestie. Als nabeschouwing kunnen we hieraan toevoegen dat het in feite wel interessant zou geweest zijn om ook een franstalige liberale krant in de analyse te betrekken. Misschien een vingerwijzing voor toekomstige studies ?**

Het is deze cruciale fase in de koningskwestie die onderzocht werd. Het onderzoek ving aan vanaf de totstandkoming van de regering Van Acker (regering van Nationale Unie, 12 februari 1945). Op dat ogenblik had nog geen enkele partij zich officieel uitgesproken in de koningskwestie. Nog voor de bevrijding van de Koning in Oostenrijk op 7 mei 1945, dag waarop Duitsland het capitulatieverdrag ondertekende, hadden echter zowel de communistische als de socialistische partij unaniem te kennen gegeven dat de abdicatie van Leopold III de enige oplossing was voor het koningsvraagstuk.

Na zijn bevrijding werd Leopold III in Oostenrijk bezocht door een regeringsdelegatie die hem een overzicht gaf van de binnenlandse situatie. Op 12 mei schreef Leopold III een brief naar de Regent waarin hij deze verzocht zijn taak voorlopig te willen voortzetten, daar zijn gezondheidstoestand hem niet toeliet onmiddellijk terug te keren. Gedurende de daarop volgende weken liet Leopold III niets meer van zich horen. Van Acker besliste dat deze toestand niet langer kon blijven duren. Tijdens een tweede onderhoud (5, 6 juni) gaf hij de Koning de raad, na hem een overzicht van de gebeurtenissen in België te hebben gegeven (stakingen, toenemende verdeeldheid), een aantal personen te raadplegen alvorens een beslissing te nemen. Op 14 juni had Van Acker met de Koning — hij was door deze laatste ontboden — een derde onderhoud. Leopold III maakte toen bekend dat hij besloten had op 18 juni naar België terug te keren. Twee dagen later besliste de regering unaniem haar ontslag in te dienen. Zij kon de verantwoordelijkheid niet op zich nemen voor de gebeurtenissen die zouden plaats vinden bij de terugkeer van de Koning. De regering verzocht Leopold III een regering samen te stellen vooraleer hij terugkwam naar België.

De dag voordien had "Le Soir" zich eveneens uitgesproken voor de abdicatie. Bovendien keurde de liberale partij op 18 juni met meerderheid van stemmen een motie goed waarbij "het bescheiden heengaan" van Leopold III gevraagd werd. De katholieke partij was zodoende de enige die de terugkeer van Leopold III op de troon wenste.

Na het ontslag van de regering poogde de Koning zelf een kabinet te vormen. Te dien einde werden tientallen personen naar Salzburg ontboden. Deze consultaties (waaraan geen einde scheen te komen) begonnen na verloop van tijd heel wat mensen te hinderen.

Op 5 juli gelastte de katholieke partij haar studiediensten de mogelijkheid van een volksraadpleging te bestuderen. De volgende dag liet de socialistische partij weten dat ze de dringende bijeenroeping van het parlement eiste opdat het volle licht zou gemaakt worden rond de koningskwestie. Ondertussen was de pers intensief betrok-

ken geraakt in de polemieken. Allerlei gebeurtenissen die voor, tijdens en na de oorlog plaatsgevonden hadden en plaatsvonden (gedrag van de hofhouding, bezoek van de Koning aan Hitler, telegram van Leopold III aan Hitler, enz...) werden druk besproken.

Op 7 juli vertrokken Van Acker en du Bus de Warnaffe (katholiek, minister van justitie) naar Salzburg ten einde de definitieve beslissing van de Koning te vernemen. Deze vierde ontmoeting tussen Van Acker en de Koning duurde langer dan verwacht werd. Pas op 14 juli keerde de regeringsdelegatie naar Brussel terug. Een definitieve beslissing was niet genomen. Drie dagen later kwam de kamer bijeen. Van Acker diende toen een wetsontwerp in dat op 19 juli, na zowel in de kamer als in de senaat te zijn goedgekeurd, kracht van wet kreeg (cf. supra). Nadat van 20 tot 26 juli het aangekondigd debat inzake de koningskwestie plaatsgevonden had — de katholieke ministers hadden inmiddels (op 17 juli) hun ontslag ingediend — kwam op 2 augustus 1945 de 2e regering Van Acker tot stand. De katholieke partij ging als enige partij die de terugkeer van de Koning wenste, in de oppositie.

I. ONDERZOEKSMETHODE (7)

Bij de totstandkoming en verdediging van de verschillende opvattingen en standpunten heeft de pers een heel belangrijke rol gespeeld. Alle onderzochte kranten kozen stelling voor of tegen Leopold III. Deze stellingname had als gevolg het poneren en herhalen van bepaalde nieuwsitems (agenda-setting). Tevens werden de redactionele commentaren gedetermineerd door de onderscheiden opvattingen. Het lezerspubliek van de kranten werd aldus op uiteenlopende wijze geïnformeerd. In de analyse werd dan ook onderzocht op welke wijze de kranten reageerden op allerlei gebeurtenissen en welke opvattingen en standpunten verdedigd, en welke nieuwe denkbeelden gelanceerd werden. Verder werd getracht te achterhalen op welke wijze de kranten hun opvattingen poogden ingang te doen vinden bij het publiek.

(7) In het kader van een artikel is het slechts mogelijk het verloop van een uitgebreid onderzoek weer te geven wanneer dit op een zeer beknopte wijze gebeurt. Gedetailleerde informatie kan teruggevonden worden in het oorspronkelijk onderzoeksverslag : Michael MAESSCHALCK, *Februari-juli 1945. Agenda-setting in een cruciale fase van de koningskwestie. Een inhoudsanalyse van zes Belgische dagbladen*, Brussel, Vrije Universiteit Brussel, bibliotheek HSW, 1983.

Om de onderzoeksopzet te verwezenlijken werd gebruik gemaakt van technieken uit de inhoudsanalyse. Het te onderzoeken corpus werd als volgt gedelimiteerd : voor elk dagblad werd genomen, als eerste artikel dat waarin de totstandkoming van de regering Van Acker medegedeeld werd (12 februari 1945), als laatste artikel dat waarin verslag uitgebracht werd over de beëindiging van de kamerdebatten (26 juli 1945). Alle tussen deze twee data verschenen artikels werden genummerd en geanalyseerd. Het onderzochte tijdperk werd ingedeeld in elf periodes van 14 dagen (8). Deze opsplitsing in tijdvakken gebeurde om de evolutie in de houding der kranten m.b.t. de koningskwestie beter te kunnen onderzoeken. Het onderzoek werd uitgevoerd d.m.v. een vijftal analyses. Deze vormen één samenhangend geheel; het zijn de gezamelijke resultaten die toelieten conclusies te trekken.

1. Analyse van de tekstcategorieën (9)

Van elk artikel werd bepaald of het berichtgevend of duidinggevend was. In het laatste geval leverde de krant commentaar op feiten of op waarderingen van feiten door derden. De categorie "berichtgeving" werd op haar beurt onderverdeeld in berichten afkomstig van een nieuwsagentschap, reportages waarin de krant zelf verslag uitbracht over feiten of over waarderingen van feiten door derden, met uitzondering van artikels die handelden over parlementszittingen; deze werden toegewezen aan de categorie "parlementair verslag". De categorie "duiding" werd gesplitst in "commentaar" en "editoriaal".

Concreet werd in de analyse van de tekstcategorieën per krant en per periode nagegaan :

a) *hoeveel* artikels aan de koningskwestie gewijd werden,
b) in welke *tekstsoorten* de koningskwestie behandeld werd,
c) wat het *percentage duidinggevende artikels* was t.o.v. het totaal aantal artikels.

(8) De eerste vijf periodes van 14 dagen (12 februari-30 april) vormden de onderzochte periode "eerste vijf 14-dagen"; de vijf volgende periodes van 14 dagen (1 mei-14 juli) de periode "tweede vijf 14-dagen"; het volledige tijdperk tenslotte (12 februari-31 juli) de periode "totaal". De laatste twee weken (15 juli-31 juli), gedurende dewelke de kamerdebatten plaatsgrepen, werden dus enkel opgenomen in de periode "totaal".

(9) Voor het classificeren van de artikels hebben we ons gebaseerd op de volgende werken : Klaus SCHOENBACH, *Trennung von Nachricht und Meinung*, München, 1977; Alfred PRESSEL, *Der Rheinische Merkur und Die Zeit*, Berlijn, 1968.

Uit de resultaten van het onderzoek (10) bleek allereerst dat alle kranten een opvallend klein aantal artikels aan de koningskwestie wijdden gedurende de periode van 12 februari tot en met 30 april. Nochtans loopt dit tijdperk tot een achttal dagen voor de bevrijding van Leopold III. Verder kunnen de volgende belangrijke krachtlijnen opgemerkt worden :

a) In elk der drie onderscheiden periodes publiceerden "Le Peuple", "La Libre Belgique" en "Gazet van Antwerpen" het grootste aantal artikels.
b) Zowel gedurende de periode van 1 mei tot en met 14 juli (11) als gedurende het gehele onderzochte tijdperk, publiceerden :
   - "Het Laatste Nieuws" en "Volksgazet" het kleinste aantal artikels,
   - "Het Laatste Nieuws" en "Le Soir" het kleinste percentage duidinggevende artikels.

2. Analyse van de actoren (12)

In deze analyse werd nagegaan voor welke actoren de kranten al dan niet veel of weinig belangstelling hadden. Als actor werd beschouwd de perso(o)n(en) over wie het artikel handelde, het individu dat als het ware "optrad" in het artikel. 'Actor' mag hier niet enkel in de fysische betekenis opgevat worden. Ook groepen, mogendheden, organisaties, enz... werden als actoren aanzien. De resultaten van deze analyse lieten toe te concluderen over wie (of wat) het lezerspubliek van elke krant ingelicht werd, en in welke mate dit gebeurde. Naargelang de opvattingen die de kranten verdedigden werd het optreden en/of het belang van bepaalde actoren immers geminimaliseerd of beklemtoond. Alleen reeds door dit feit deden de kranten aan beïnvloeding.

Per artikel (zowel bericht- als duidinggevende) werden alle actoren die voorkwamen op een coderingsformulier aangeduid. Wanneer dezelfde actor meerdere keren in het artikel "optrad", dan werd dit eveneens weergegeven. Na alle kranten doorgenomen te

(10) cfr. bijlage 1.
(11) Periode "tweede vijf 14-dagen" waarin de discussies en polemieken rond Leopold III een aanvang namen.
(12) Bruikbare informatie i.v.m. deze analyse konden we vinden in de volgende werken : Ole R. HOLSTI, *Content analysis for the social sciences and humanities*, Adisson-Wesley, 1969; Klaus KRIPPENDORFF, *Content analysis : an introduction to its methodology*, Londen, 1980.

hebben, beschikten we zo over een lijst die weergaf welke krant in welke periode welke actoren aan bod liet komen. Deze gegevens werden vervolgens op verschillende manieren verwerkt. In een eerste tabel (reeks I) werden alle actoren per periode volgens frequentie gerangschikt. Per artikel werd dezelfde actor 1 keer weerhouden zelfs indien hij meerdere malen voorkwam. Een tweede tabel werd op dezelfde wijze samengesteld; echter, per artikel werd nu elke actor zoveel keer vermeld als hij daadwerkelijk voorkwam (13).

Per reeks, per krant en per periode werden vervolgens de 15 belangrijkste (meest vermelde) actoren in een afzonderlijke tabel ondergebracht. Deze tabellen vormden de kern van zowel de analyse van de actoren als van de analyses van de bronnen en van de citaten. Tenslotte hebben we de actoren die ons het belangrijkst leken in een kruistabel ondergebracht. Per krant en per periode werd aldus nagegaan of er al dan niet een sterk verband gelegd werd tussen twee actoren.

In elke periode schreven de zes kranten heel veel over een aantal identieke actoren. Wanneer we als basis reeks I nemen, dan zijn dit de volgende actoren :

- katholiek parlementslid - socialistische parlementsleden	- in de periode 12 februari-31 juli
- katholieke parlementsleden - socialistische partij	- in de periodes 12 februari-31 juli en 1 mei-14 juli
- Koning - socialistisch minister (Van Acker) - regering	- in de periodes 12 februari-30 april 1 mei-14 juli 12 februari-31 juli
- liberale partij - personaliteiten	- in de periode 1 mei-14 juli

(13) We waren verplicht dit onderscheid tussen reeks I en reeks II door te voeren, wilden we niet het risico lopen foutieve conclusies te trekken. Tijdens de tweede helft van de maand juli vonden immers de kamerdebatten plaats. De meeste kranten gaven hiervan een bijna woordelijk verslag, zodat dit enigszins op dat van de parlementaire handelingen leek. In één artikel kwam de actor "socialistisch minister" bvb. wel 20 keer voor. Vermits in reeks II juist rekening gehouden werd met het aantal vermeldingen van een actor per artikel, bekwamen de "debatactoren" (minister, parlementslid) een heel hoge frequentie, waardoor andere eveneens veel vernoemde actoren automatisch een lager rangnummer kregen. Alhoewel reeks II bruikbaar was voor de periodes "eerste vijf 14-dagen" en "tweede vijf 14-dagen" (de debatten werden immers enkel opgenomen in de pe-

Daar de kranten echter niet helemaal dezelfde standpunten innamen, zullen ze t.a.v. deze actoren verschillen :

1) volgens de houding die ze er tegenover aannamen (meer of minder positief of negatief)
2) volgens de wijze waarop en graad waarin ze hun lezers wilden sensibiliseren t.a.v. deze actoren.

Behalve die actoren die steeds bij de eerste 15 voorkwamen, schreef elke krant ook veel over een aantal specifieke actoren; actoren die door de andere kranten veel minder besproken werden. In dit verband zien we bepaalde krantengroepen tot stand komen. Dezelfde dagbladen hadden meer of minder interesse voor bepaalde actoren dan de andere kranten.

Dit is duidelijk op te maken uit de samenvattende tabel van alle actoren die, beschouwd over het gehele tijdperk (reeks I), in één of meerdere kranten een rangnummer hadden dat kleiner of gelijk aan 15 was (14). "Volksgazet", "Le Peuple" en "Le Soir" hadden meer dan de andere kranten belangstelling voor de volgende belangrijke actoren : "hofhouding", "individu uit de hofhouding", "episcopaat", "socialistisch parlementslid", "katholieke krant" en "socialistisch syndicaat" (enkel "Volksgazet" en "Le Peuple).

"La Libre Belgique" en "Gazet van Antwerpen" hadden daarentegen, al dan niet samen met "Het Laatste Nieuws", het meest belangstelling voor de actoren "socialistische krant" (samen met HLN), "Belgen" (samen met HLN), "liberale partij" (samen met HLN), "pro-leopoldistische vereniging" en "communistische parlementsleden". De katholieke kranten hadden tevens het minst aandacht voor de actor "katholieke partij".

Ook "Le Soir" en "Het Laatste Nieuws" vormen samen een groep. Deze kranten schreven het meest over de actoren "personaliteiten" en "politieke kringen". Belangrijker is echter dat beide kranten heel wat minder dan de overige kranten aandacht hadden voor de actoren "pro-" en "anti-leopoldistische vereniging" en "pro-" en "anti-leopoldistische manifestatie". Beide kranten hadden eveneens minder belangstelling voor de actoren "katholieke-" en/of "socialistische krant". Op basis van deze gegevens en rekening houdend met het feit dat "Le Soir" en "Het Laatste Nieuws" verreweg het kleinste percentage duidinggevende artikels publiceerden,

riode "totaal"), was ze dit dus minder voor het gehele onderzochte tijdperk. Om deze complicatie te omzeilen werd reeks I opgesteld. Reeks II werd gebruikt om conclusies te trekken i.v.m. de analyses van de bronnen en van de citaten.
(14) cf. bijlage 2.

kunnen we concluderen dat beide kranten een meer gematigde houding aannamen en zich minder mengden in de discussies en polemieken. Het feit dat "Le Soir" dikwijls schreef over een aantal actoren die door de socialistische dagbladen vaak en door de katholieke kranten (en HLN) weinig besproken werden, laat bovendien vermoeden dat de krant meer aandacht had voor de socialistische standpunten. Een analoge redenering kan doorgevoerd worden wat betreft de twee katholieke dagbladen en "Het Laatste Nieuws", waarbij deze laatste krant dan een gematigd pro-leopoldistisch standpunt zou innemen.

Deze vermoedens worden gesteund door de resultaten van de kruistabelanalyse (15). "Le Soir", "Le Peuple" en "Volksgazet" legden in tegenstelling tot "Het Laatste Nieuws" en de twee katholieke kranten een sterk(er) verband tussen de volgende actoren :

+ individu uit de hofhouding - Koning
+ katholieke partij - Koning
+ katholiek minister - Koning (uitgezonderd VG).

Deze drie kranten, maar ook "Het Laatste Nieuws", legden tevens een sterker verband tussen de actoren "parlement" en "regering" dan de twee katholieke kranten.

"Gazet van Antwerpen", "La Libre Belgique" en "Het Laatste Nieuws" bespraken meer de actoren "liberale partij" en "socialistische partij" gezamelijk in 1 artikel.

3. Analyse van de bronnen

De analyse van de bronnen staat in nauw verband met deze van de actoren. Het vermelden van de informatiebron is een manier om het publiek te overtuigen van de juistheid van de verstrekte informatie en bijgevolg, onrechtstreeks, ook van de juistheid van de eigen opvattingen. De berichtgeving wordt meer overtuigend. De analyse van de bronnen (en van de citaten) werd tegelijkertijd met deze van de actoren uitgevoerd. Telkens een bepaalde actor in een artikel voorkwam werd nagegaan of de krant al dan niet de bron vermeldde vanwaar ze de informatie betreffende die actor (of aangaande een uitspraak van die actor) gehaald had. Was dit het geval, dan werd de actor onder de juiste broncategorie (document, gerucht, krant, enz...) gebracht. Liet de krant daarentegen niet weten welke informatiebron gebruikt was geweest, dan werd de actor ingedeeld

(15) cf. bijlage 3.

bij de categorie "niet vermeld". Indien de krant een citaat gaf van een actor werd dit eveneens aangeduid (16).

De gegevens over de bronnen werden vervolgens per periode in drie tabellen verwerkt. In elke tabel werd per krant nagegaan wat de procentuele verhouding was tussen het aantal keren dat over een actor geschreven werd en het aantal keren dat de bron van informatie over die actor gegeven werd (17).

Per krant werd eveneens nagegaan hoe dikwijls elke broncategorie vermeld werd over de gehele periode. Tevens werd onderzocht hoe vaak elke bron procentueel voorkwam (18).

Behalve het feit dat sommige bronnen (bijna) nooit, andere heel veel gebruikt werden, kon opgemaakt worden dat "Le Soir" en "Het Laatste Nieuws", dagbladen die het minst over de "krantenactoren" schreven, ook minder dan de vier overige kranten als bron "krant-weekblad" vermeldden. Daarentegen gebruikten ze het meest de bronnen "nieuwsagentschap" en "perscommuniqué"; twee bronnen die vooral gebruikt werden in berichtgevende (en minder in duidinggevende) artikels. Deze bevindingen steunen dus de reeds eerder gemaakte conclusies; beide kranten namen een meer gematigde houding aan en mengden zich minder in de polemieken.

4. Analyse van de citaten

Er mag aangenomen worden dat het effect van de berichtgeving op de lezer groter is naarmate hij nauwer bij de gebeurtenissen be-

(16) Hoger schreven we dat er m.b.t. de analyse van de actoren, een reeks I en een reeks II onderscheiden werd en dat een der redenen waarom reeks II noodzakelijk was, te maken had met de analyse van de bronnen en van de citaten. In één en hetzelfde artikel kan namelijk de ene keer wel de bron van de informatie over een actor vermeld worden, de andere keer niet. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een actor drie keer voorkomt in één artikel. De eerste keer is de informatiebron een document, de tweede keer een gerucht, de derde keer wordt er daarentegen geen bron gegeven. Dit voorbeeld maakt duidelijk dat het wat betreft de analyse van de bronnen (en van de citaten) niet verantwoord zou zijn om de actor slechts één keer per artikel in aanmerking te nemen (reeks I). Immers, wat zou men in het hierboven aangehaald voorbeeld als informatiebron moeten aanduiden ?

(17) Er werd hierbij geen rekening gehouden met de verschillende bronsoorten. Het is hier immers niet zozeer belangrijk welke broncategorie gebruikt werd, maar wel of er al dan niet dikwijls een bron van de berichtgeving over een bepaalde actor gegeven werd. Deze tabellen werden enkel opgesteld voor de actoren die in één of meer kranten een rangnummer hadden dat kleiner of gelijk aan 15 was. De resultaten van deze analyse voor het gehele onderzochte tijdperk zijn af te lezen uit de in de bijlagen opgenomen tabel (bijlage 4).

(18) Aantal vermeldingen van een bepaalde bron t.o.v. het totaal aantal vermeldingen van alle bronnen; cf. bijlage 5.

trokken is. Het is voor een krant dan ook van belang het nieuws levendig voor te stellen. Dagbladen trachten daarom hun berichtgeving o.m. door citaten te actualiseren. In de analyse van de citaten werd nagegaan in welke mate een krant welke actoren citeerde. Indien ze veel citaten gaf van een bepaalde actor, mag aangenomen worden dat ze het publiek wilde sensibiliseren t.a.v. deze actor. De citaten zeggen tevens iets over de graad van dogmatisme waarmee de kranten schreven over de geciteerde actoren. Indien een katholieke krant bvb. veel citaten gaf van de katholieke partij, dan kan dit erop wijzen dat ze zich in sterke mate richtte naar deze partij.

Hierboven werd reeds gedeeltelijk uitgelegd hoe de analyse van de citaten uitgevoerd werd. Nadat alle artikels doorgenomen waren, beschikten we over een lijst die weergaf welke krant in welke periode welke actoren citeerde. Zoals gedaan was voor de analyse van de bronnen, werden ook voor deze van de citaten drie tabellen opgesteld, één per onderscheiden periode. Deze tabellen werden eveneens enkel geconstrueerd voor de actoren die in één of meer kranten een rangnummer hadden dat kleiner of gelijk aan 15 was. In elke tabel werd per krant nagegaan wat de verhouding was tussen het aantal keren dat een actor vernoemd werd, en het aantal keren dat er een citaat van en/of over gegeven werd. Dit gebeurde op basis van een vergelijking tussen de rangnummers. Ook de citaten werden immers genummerd volgens hun frequentie. Er werd tevens een onderscheid gemaakt tussen een kort, uitvoerig of integraal citaat.

De resultaten van deze analyse voor het gehele onderzochte tijdperk zijn af te lezen uit de in de bijlagen opgenomen tabel (19).

Het is opvallend dat de drie Nederlandstalige kranten heel wat minder citeerden dan de drie Franstalige dagbladen. De verklaring hiervan berust in de toenmalige feitelijke omstandigheden. Anno 1945 was het Frans immers nog steeds de voertaal van het politiek establishment. De Nederlandstalige kranten konden moeilijk citeren in het Frans en waren dan ook genoodzaakt ofwel een letterlijke vertaling van het citaat te geven (waarbij de kenmerken van een citaat behouden bleven), ofwel een omschrijving van het citaat te geven (waarbij dit niet langer als zodanig werd voorgesteld). Soms gaf een krant relatief veel citaten van een actor die niet opgenomen was in de tabel van de door één of meerdere kranten meest besproken actoren.

Bij de interpretatie van de analyse werd hier natuurlijk rekening mede gehouden. Hoger werd gewezen op het feit dat het aanhalen van citaten in verband kan gebracht worden met twee factoren : hoe meer citaten een krant geeft, 1) hoe sterker het domgatisme, 2) hoe

(19) cf. bijlage 6.

groter de wens van de krant actuele berichtgeving te verstrekken. Het is echter niet mogelijk uit het aantal citaten af te leiden welk gewicht elk van beide factoren heeft. De resultaten van de overige analyses zullen bij de interpretaties van de gegevens een hulp vormen.

5. Analyse van de volzinnen (20)

Wat noch de analyse van de actoren, noch de analyses van de bronnen en van de citaten onderkennen, is de houding die de kranten aannamen, t.o.v. de actoren. Omdat over een bepaald persoon veel geschreven werd mag nog niet geconcludeerd worden dat de krant er positief tegenover stond. Enerzijds kan een krant haar positieve houding t.o.v. bvb. een actor die "ernstige fouten" begaan heeft, uiten door er juist met geen woord over te reppen. Anderzijds kan ze heel veel, maar steeds in negatieve bewoordingen een bepaalde actor bespreken. Zowel bronnen als citaten kunnen aangehaald worden om een actor in een gunstig of in een ongunstig daglicht te stellen. Met betrekking tot dit alles is het de analyse van de volzinnen die duidelijkheid verschaft. Elke volzin van alle editorialen en elke titel van alle niet-editorialen werd geanalyseerd.

Het onderzoek werd aangevangen met het opstellen van een lijst die alle stellingen (beweringen, uitspraken, ontkenningen enz...) bevatte die in de zes kranten voorkwamen. Deze lijst was noodzakelijkerwijze uitgebreid. Immers, elke door de krant geformuleerde volzin moest bij een stelling kunnen ondergebracht worden. De stellingen werden zodanig gekozen dat ze een zo specifiek mogelijke betekenis hadden. Terzelfdertijd moest echter vermeden worden een al te groot aantal stellingen te construeren. Uiteindelijk verkregen we een definitieve reeks met 252 stellingen (+ 5 die enkel nodig waren om titels van niet-editorialen weer te geven). Deze werden gerangschikt volgens 12 grote thema's. We waren tevens verplicht 22 constellaties van stellingen te construeren (+ 1 voor titels van niet-editorialen). Van deze laatste zijn er twee genres. Het eerste omvat een aantal constellaties die gecreëerd werden omdat anders een nog groter aantal stellingen noodzakelijk zou geweest zijn. Zij verwoorden vaak volzinnen van

(20) Voor het verrichten van deze analyse werd gesteund op de volgende studies : Violette MORIN, *L'écriture de presse*, Parijs, 1969; WEIDMAN, MANZ e.a., "Erhebungsmethoden : Beobachtung und Analyse von Kommunikation", *Techniken der empirischen Sozialforschung*, deel 3, München, 1974; W.A. SCOTT, "Reliability of content analysis : The case of Nominal Scale Coding", *Public Opinion Quarterly*, 1955.

verslaggevende aard. Elk dezer constellaties kan in feite beschouwd worden als een thema (vb. : "Brussel-Salzburg"; constellatie die volzinnen omvat waarin gesproken wordt over de onderhandelingen tussen Leopold III en de regeringsleden en andere personaliteiten). Het tweede genre omvat een aantal constellaties die vooral nodig bleken te zijn voor het vertalen van neutrale en/of zeer specifieke volzinnen. Zij verwoorden vaak de titels; soms zijn ze er een letterlijke weergave van (vb. : "Het gezicht redden").

Nadat de definitieve lijst opgesteld was, werden alle editorialen van de zes kranten zin per zin gecodeerd; d.w.z. dat alle zinnen ondergebracht werden bij de juiste stelling of constellatie. Op deze wijze kon nagegaan worden welke accenten de kranten legden, hoe ze tegenover bepaalde gebeurtenissen stonden, enz... Immers, i.p.v. een onoverzichtelijk aantal zinnen heeft men nu een relatief klein aantal stellingen en constellaties. Bovendien werd bij het vertalen van de volzinnen bepaald op welke wijze de kranten de stellingen of constellaties evalueerden. Dit gebeurde door gebruik te maken van de codes positief, negatief en neutraal.

Na het onderzoek van de editorialen werden afzonderlijk alle titels van de niet-editorialen op dezelfde wijze geanalyseerd. Eenmaal de codering volledig gedaan, beschikten we over een tabel die weergaf welke krant welke stellingen en constellaties benadrukte, en welke houding ze er tegenover aannam.

Op de cijfergegevens afkomstig van de editorialen werden de volgende 6 indexen berekend :

1) De frequentie van een stelling of constellatie is het percentage van haar eenheden op het totaal aantal eenheden die gecodeerd werden. De eenheden zijn de volzinnen uit de tekst die ondergebracht werden bij de stellingen en constellaties.
2) De absolute politisatie-index van een stelling of constellatie is het percentage van haar eenheden dat georiënteerd is, welke ook hun richting moge zijn (positief of negatief).
3) De relatieve politisatie-index van een stelling of constellatie is het produkt van de absolute politisatie-index en de frequentie.
4) De absolute oriëntatie-index van een stelling of constellatie is het percentage eenheden dat positief of negatief het overwicht behaalt binnen het totaal van de volzinnen van deze stelling of constellatie. De absolute oriëntatie is gelijk aan nul wanneer het aantal positieve eenheden gelijk is aan het aantal negatieve eenheden.
5) De relatieve oriëntatie-index van een stelling of constellatie is het produkt van de absolute oriëntatie-index en de frequentie.

6) De engagementsindex van een stelling of constellatie drukt het verschil uit tussen de politisatie en de oriëntatie. Tien positieve eenheden hebben immers niet hetzelfde gewicht qua oriëntatie indien ze hun overwicht behaalden op een totaal van 190 positieve tegen 180 negatieve eenheden, of op een totaal van 19 positieve tegen 9 negatieve eenheden. De engagementsindex van een stelling of constellatie is het percentage eenheden die het overwicht behalen op het totaal aantal gerichte eenheden.

Deze zes indexen werden berekend op verschillende cijferreeksen. Allereerst werden de indexen berekend van elk thema (I-XII) in alle kranten samen (21).

Dit liet toe te concluderen welke thema's in welke mate door de zes kranten samen benadrukt werden (frequentie). Tevens was het mogelijk te weten in hoeverre de zes kranten samen politiek gepassioneerd waren bij de bespreking van het thema (politisatie). Met betrekking tot de oriëntatie kon echter weinig geconcludeerd worden aangezien bij elk thema zijn ingedeeld, zowel stellingen die qua inhoud negatief staan t.o.v. het thema als stellingen die qua inhoud positief staan t.o.v. het thema. De graad van dogmatisme waarmee de zes kranten samen elk thema bespraken viel eveneens te achterhalen (engagement).

Vervolgens werden per krant en per thema de zes indexen berekend. Uit de resultaten van deze becijfering konden dezelfde conclusies getrokken worden als uit de berekening van de indexen van elk thema in alle kranten samen; echter, nu was dit mogelijk per krant (22).

Hierna werden de indexen berekend per stelling (constellatie) en per krant. Sommige stellingen of constellaties werden immers nooit door bepaalde kranten weergegeven. Het was dan ook nuttig om na te gaan welke krant precies welke stellingen en constellaties verdedigde. De zes indexen werden echter niet berekend voor alle stellingen en constellaties, daar we anders over een onoverzichtelijk aantal cijfergegevens zouden beschikt hebben.

De selectie gebeurde op basis van de frequenties : we berekenden het gemiddelde van de frequenties van alle stellingen en constellaties in de zes kranten samen. Alle stellingen en constellaties die een frequentie hadden die boven dit gemiddelde lag werden weerhouden. Enkel van deze stellingen en constellaties (in totaal 87) werden per

(21) cf. bijlage 7.
(22) cf. bijlage 8.

krant de zes indexen berekend. Deze tabel vormde de kern van de analyse van de volzinnen (uit editorialen !). Het was nu mogelijk te weten :

a) welke krant welke stellingen en constellaties aanhaalde in de onderzochte periode van de koningskwestie en in welke mate dit gebeurde (frequentie).
b) in hoeverre een krant politiek gepassioneerd was bij de bespreking van een stelling of constellatie (politisatie).
c) welke houding een krant aannam t.o.v. een stelling of constellatie (oriëntatie).
d) de graad van dogmatisme waarmee een krant de oriëntatie van een stelling of constellatie verdedigde (engagement).

Het feit dat enkel van deze 81 stellingen en 6 constellaties de indexen berekend werden, betekent echter niet dat de overige uit de analyse geweerd werden. Overeenkomstig hun relevantie werden ook zij ter sprake gebracht in de conclusies.

Daar het teveel ruimte zou vergen om de tabellen van de indexberekeningen van de 87 geselecteerde stellingen en constellaties weer te geven, beperken we ons tot het geven van de voornaamste. Enkel de volgende stellingen en constellaties kwamen in elk dagblad voor :

- Brussel en Salzburg (constellatie)
- Het land heeft nood aan orde en eerlijke voorlichting
- De grondwet moet nageleefd worden door iedereen
- Er is genoeg tijd verloren gegaan, er moet een einde komen aan de huidige toestand en een beslissing genomen worden
- De regering Van Acker wordt gevormd
- Het bestaan van het land is in gevaar gebracht door de koningskwestie
- Het belang van het land gaat boven alle andere
- Er is heel wat politieke bedrijvigheid.

De zes constellaties werden meestal door verscheidene kranten besproken. Met betrekking tot de stellingen is echter duidelijk op te maken dat de kranten onderling verschillende groepen vormden; het zijn vaak dezelfde kranten die op dezelfde wijze bepaalde stellingen verdedigden. De meest voorkomende groepen zijn :

+ Gazet van Antwerpen - La Libre Belgique
+ Volksgazet - Le Peuple
+ Gazet van Antwerpen - La Libre Belgique - Het Laatste Nieuws
+ Volksgazet - Le Peuple - Le Soir
+ Het Laatste Nieuws - Le Soir

"Le Soir" verdedigde vaak (samen met de socialistische kranten) minder extreme anti-leopoldistische standpunten. Daarentegen verdedigde "Het Laatste Nieuws" (samen met de katholieke kranten) dikwijls minder extreme pro-leopoldistische standpunten. "Le Soir" en "Het Laatste Nieuws" hadden dikwijls zeer algemene opvattingen (cf. thema nr. XII), opvattingen waarmee in feite iedereen akkoord kon gaan.

Andere dan de vijf hoger vernoemde combinaties kwamen eveneens voor doch in mindere mate. In het algemeen kan echter vastgesteld worden dat wanneer een katholieke en een socialistische krant dezelfde stelling bespraken, deze ofwel een algemene en weinig controversiële inhoud had, ofwel positief geëvalueerd werd door de ene krant en negatief door de andere. In geen enkel geval werd een stelling positief beoordeeld door de ene socialistische krant en negatief door de andere. Dit deed zich eveneens niet voor met betrekking tot de katholieke kranten.

De kranten (groepen) onderscheidden zich dan ook vooral van elkaar door het ter sprake brengen van verschillende stellingen en constellaties, en door de mate waarin (frequentie) en graad van politieke passie (politisatie) waarmee ze dezelfde stellingen verdedigden.

Steunend op de methode van Violette Morin werd daarom een tweede selectie doorgevoerd. Voor de drie fundamentele indexen (frequentie, relatieve politisatie en relatieve oriëntatie) werd per krant het gemiddelde berekend van die stellingen en constellaties die voorkwamen onder de 87 geselecteerde (de onderscheiden kranten onderkenden immers niet alle 87 stellingen en constellaties). De indexen die boven dit gemiddelde lagen werden "*indices majeurs*" genoemd. De eenheden (stellingen en constellaties) die een "indice majeur" hadden voor elk der drie fundamentele indexen werden gekenmerkt als "unités majeures". Samengevat waren deze "unités majeures" dus die eenheden die qua frequentie, politisatie en oriëntatie boven het gemiddelde lagen.

Hierbij dient echter opgemerkt te worden dat, behoudens een drietal uitzonderingen, de oriëntatie (zowel absoluut als relatief) steeds dezelfde was als de politisatie (absoluut en relatief). Aangaande eenzelfde onderwerp of thema waren er immers heel wat stellingen die er minder of meer negatief of positief tegenover stonden. Deze inhoudelijke variatie van de stellingen had als gevolg dat een stelling slechts zelden negatief gecodeerd werd. Wanneer bvb. in een volzin tot uiting kwam dat een krant negatief stond t.o.v. de Koning, dan werd deze zin vertaald (positief of neutraal) in de passende stelling die inhoudelijk eveneens negatief stond t.o.v. de Koning. Bleek uit een volzin echter dat een krant een positieve houding aannam

t.o.v. de Koning, dan werd deze zin vertaald (positief of neutraal) in de passende stelling die inhoudelijk ook positief stond t.o.v. de Koning. Over de gehele analyse beschouwd viel het slechts drie keer voor dat een krant zowel eens negatief als eens positief stond t.o.v. één en dezelfde stelling of constellatie. Als gevolg hiervan was de oriëntatie-index steeds dezelfde als de politisatie-index (behoudens de drie uitzonderingen) en werden als "unités majeures" beschouwd, die stellingen en constellaties die een "indice majeur" hadden voor de frequentie en voor de relatieve politisatie.

Een ander gevolg van het feit dat een stelling of constellatie, op drie uitzonderingen na, nooit zowel positief als negatief beoordeeld werd door eenzelfde krant, is dat de engagementsindex steeds ofwel 100% positief, ofwel 100% negatief, ofwel 0 was (indien er enkel neutrale coderingen voorkwamen).

De "unités majeures" vormen de kern van het betoog van elke krant; ze werden het meest herhaald en waren het sterkst gepolitiseerd en georiënteerd (23).

Hoe belangrijk deze "unités majeures" wel waren voor de respectievelijke kranten, blijkt uit hun totale frequentie :

	%
Le Soir : 16 "unités majeures"; totale frequentie :	41,11
Le Peuple : 16 "unités majeures"; totale frequentie :	39,82
La Libre Belgique : 16 "unités majeures"; totale frequentie :	45,97
Volksgazet : 15 "unités majeures"; totale frequentie :	42,05
Het Laatste Nieuws : 8 "unités majeures"; totale frequentie :	36,39
Gazet van Antwerpen : 10 "unités majeures"; totale frequentie :	39,46

Per krant vertegenwoordigen deze "unités majeures" van 36% tot 46% van de in editorialen geschreven volzinnen. Elke krant had dus een aantal opvattingen die constant beklemtoond werden.

Niet het minst opvallend zijn hierbij de percentages van "Het Laatste Nieuws" en "Gazet van Antwerpen". Er moet immers eveneens rekening gehouden worden met het aantal "unités majeures".

Wanneer men het gemiddelde berekent (totale frequentie van de "unités majeures" op het aantal "unités majeures") bekomt men de volgende cijfers :

(23) De in de bijlagen gereproduceerde lijst - bijlage nr. 9 - geeft per krant alle "unités majeures" weer; de nummers worden bepaald door de frequentie, nummer 1 is dus de stelling die het meest voorkwam in één of meerdere kranten.

- Le Soir : 2,56
- Le Peuple : 2,48
- La Libre Belgique : 2,87
- Volksgazet : 2,80
- Het Laatste Nieuws : 4,54
- Gazet van Antwerpen : 3,94

De drie pro-leopoldistische kranten herhaalden dus het meest steeds dezelfde "unités majeures".

"Volksgazet" en "Het Laatste Nieuws" hebben beide als "unité majeure" de constellatie "Brussel en Salzburg" (nr. 5). Het is m.b.t. deze constellatie dat twee van de drie uitzonderingen inzake de oriëntatie zich voordoen. Zowel "Volksgazet" als "Het Laatste Nieuws" vermeldden deze constellatie eerst positief en later negatief. De oriëntatie was in beide kranten negatief. De derde uitzondering had betrekking op de stelling : "De regering Van Acker wordt gevormd". "La Libre Belgique" evalueerde deze stelling (die in de krant echter geen enkele "indice majeure" had) positief en negatief.

Onder de "unités majeures" bevindt zich geen enkele stelling die negatief georiënteerd werd. Dit is echter niet het geval m.b.t. de constellaties. Behalve de constellatie "Brussel en Salzburg" die door "Volksgazet" en "Het Laatste Nieuws" negatief georiënteerd werd, is ook de oriëntatie van de constellatie "de houding van de socialisten in het debat" in "La Libre Belgique" negatief (unité majeure nr. 19). "Le Soir" oriënteerde tenslotte de constellatie "de houding van de katholieken in het debat" (unité majeure nr. 38) eveneens negatief. Deze laatste twee "unités majeures" werden zowel neutraal als negatief beoordeeld.

Uit het feit dat zich onder de "unités majeures" geen enkele stelling bevindt die negatief geëvalueerd werd, is heel duidelijk af te leiden dat alle kranten het meest belangstelling hadden en het sterkst gepassioneerd waren voor de stellingen die de eigen opvattingen en standpunten verwoordden.

Hoger vermeldden we dat 7 stellingen en 1 constellatie door alle kranten besproken werden. Hieronder is er echter geen enkele die in alle kranten een "unité majeure" was. Er was dus geen enkele constellatie of bewering die in alle kranten veel en sterk gepolitiseerd besproken werd. Daarentegen werden verscheidene "unités majeures" door twee kranten(nooit door meer) besproken.

Ook in dit verband zijn er groepen vast te stellen. Er is geen enkele "unité majeure" die voorkomt in een socialistische en in een katholieke krant. De constellaties en stellingen waarvoor deze dagbladen het meest belangstelling hadden en met betrekking tot welke

ze het sterkst gepassioneerd waren, hadden dus niets met elkaar gemeen.

Daarentegen hebben zowel de twee katholieke als de twee socialistische kranten 6 "unités majeures" gemeen. Wat betreft de katholieke kranten zijn dit de nummers 1, 2, 3, 4, 9 en 16. Deze zes stellingen vormen de kern van het betoog van de twee katholieke kranten samen. In de socialistische dagbladen zijn de nummers 7, 12, 15, 18, 21 en 28 gemeenschappelijk. "Le Soir" en "Het Laatste Nieuws" hebben de "unités majeures" nummers 14 en 17 gemeen. Het is opvallend dat deze heel wat minder controversieel zijn.

Niettegenstaande het feit dat "Het Laatste Nieuws" t.o.v. heel wat stellingen dezelfde houding aannam als de twee katholieke dagbladen, is er in deze krant geen enkele "unité majeure" die eveneens in een der katholieke kranten voorkomt. In tegenstelling tot de meeste "unités majeures" van de katholieke kranten, zijn deze van "Het Laatste Nieuws" immers vooral van algemene en weinig controversiële aard. De constellatie nr. 5 is daarentegen zowel in "Het Laatste Nieuws" als in "Volksgazet" een "unité majeure". Tenslotte zijn er ook in "Le Soir" een aantal "unités" die in andere kranten voorkomen. Dit is het geval met de nummers 19 (in LS is de oriëntatie echter positief, in LLB negatief), 11 (LS en LP), 6 (idem), 22 (LS en VG) en 13 (idem).

Hoger werd vermeld dat de zes indexen enkel berekend werden op verschillende cijferreeksen afkomstig van de editorialen. Met betrekking tot de titels van niet-editorialen werd nagelaten deze berekeningen te maken. In totaal (zes kranten) werden de titels van 463 niet-editorialen vertaald in stellingen en constellaties. In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken is het totaal aantal coderingen van titels van niet-editorialen echter niet gelijk aan het totaal aantal niet-editorialen. Variërende van artikel tot artikel en van krant tot krant, bestond de titel namelijk uit meer dan één volzin.

Globaal gezien werden 346 titels vertaald in 23 constellaties en 333 titels in 106 stellingen. Vijftig stellingen en constellaties werden slechts één keer gebruikt, 26 slechts twee keer. Alleen reeds deze cijfers maken duidelijk dat het weinig nut had de zes indexen te berekenen. Bovendien werden in alle kranten samen slechts 6 titels negatief en 8 positief vertaald. Verreweg het merendeel der titels werd door de onderscheiden kranten neutraal weergegeven. Hierbij moet echter rekening gehouden worden met het feit dat heel wat stellingen inhoudelijk meer of minder positief of negatief stonden t.o.v. allerlei onderwerpen.

Daar de resultaten afkomstig van de analyse van de titels van niet-editorialen te omvangrijk waren om opgenomen te worden in

de bijlagen, werd dit nagelaten. Ze werden wel verwerkt in de conclusies.

II. CONCLUSIES

A. Beeld van elke krant

Uit de gegevens die verschaft werden door de onderscheiden analyses kunnen we opmaken dat, zonder rekening te houden met het taalonderscheid, de kranten op het gebied van de verdedigde opvattingen hoofdzakelijk volgens twee criteria ingedeeld kunnen worden :

1) enerzijds de anti-leopoldistische kranten (LP, VG, LS), anderzijds de pro-leopoldistische dagbladen (LLB, GVA, HLN);
2) enerzijds de kranten die meer gematigde en algemene standpunten innamen (LS en HLN), anderzijds deze die extreme en duidelijk omlijnde standpunten verdedigden (LP, VG, LLB en GVA).

In het algemeen kan gezegd worden dat het conflictgehalte in de onderzochte periode heel hoog was. Dit blijkt niet alleen uit de soms totaal tegenstrijdige opvattingen van de verschillende kranten, maar ook uit het feit dat ze alle, zonder onderscheid, een soort zwart-wit houding aannamen. Een bepaalde gebeurtenis, het optreden en/of de opvattingen van bepaalde personen, groepen, enz..., werd ofwel :

- verzwegen
- volledig neutraal beoordeeld (engagement : 0%)
- volledig positief beoordeeld (engagement : 100% +)
- volledig negatief beoordeeld (engagement : 100% —).

Vooral "Le Soir" en "Het Laatste Nieuws" verdedigden een aantal stellingen die een heel algemene inhoud hadden. Het zijn sommige van dergelijke standpunten die door alle kranten onder de aandacht van hun lezers gebracht werden. Nochtans is er slechts één opvatting die door alle kranten op dezelfde wijze verdedigd werd, namelijk "Het land heeft nood aan orde en eerlijke voorlichting". Alle dagbladen engageerden zich t.o.v. deze bewering 100% positief.

1. Het Laatste Nieuws

"Het Laatste Nieuws is de krant die het minst duidelijke standpunten innam (24). De krant mengde zich het minst in de polemieken en wijdde zowel het kleinste aantal artikels als het kleinste percentage duidinggevende artikels aan de koningskwestie. Controversiële onderwerpen zoals Van Acker, de regering, de hofhouding, het episcopaat, de partijen en zelfs de Koning werden weinig of niet gecommentarieerd.

Toch kan opgemaakt worden dat "Het Laatste Nieuws" een gematigd pro-leopoldistisch standpunt innam en dit niettegenstaande in de schoot van de liberale partij met meerderheid van stemmen "het bescheiden heengaan" van de Koning verlangd werd (18 juni). Er moet echter op gewezen worden dat Julius Hoste, hoofdredacteur en eigenaar van "Het Laatste Nieuws", zich bij deze stemming onthouden had. De volgende dag deelde hij in een editoriaal mede wat de reden was voor zijn gedrag. Deze redenen vormen de kern van het betoog van de krant (cf. "unités majeures").

Opvallend is wel dat "Het Laatste Nieuws", in tegenstelling tot de andere kranten die de oorzaak van de koningskwestie vooral zochten in het falen van personen, van oordeel was dat de moeilijkheden ontstaan waren door een slechte werking van de grondwettelijke instellingen. Wanneer de grondwet opnieuw strict nageleefd zou worden door iedereen, kon een oplossing van de moeilijkheden gevonden worden (deze bestond uit de terugkeer van Leopold III).

Vóór 18 juni werden heel wat standpunten van "Het Laatste Nieuws" eveneens door de liberale partij ingenomen. Na 18 juni nam deze partij echter een anti-leopoldistisch standpunt in. Zij werd hierin echter niet gevolgd door "Het Laatste Nieuws". Het optreden van de liberale partij werd dan ook enkel vóór 18 juni gecommentarieerd.

Het is nochtans opvallend dat "Het Laatste Nieuws" dogmatisch stond t.o.v. de liberale partij (cf. citaten, bronvermeldingen). De krant bleef duidelijk de liberale partij trouw maar ging niet akkoord met haar standpunt inzake de koningskwestie. De verklaring hiervoor kan gezocht worden in de toenmalige feitelijke omstandigheden. "Het Laatste Nieuws" was reeds na de 2de W.O. een krant die een zeer hoge oplage had (25). Het is echter een feit dat heel veel lezers

(24) cf. bijlage 9.
(25) E. LENTZEN, "La presse en Belgique", *Série évolution de la concentration et de la concurrence. Deel 11. Evolution de la concentration et de la concurrence de la presse en Belgique*, Brussel, mei 1978.

uit katholieke middens kwamen. De krant liep dus het gevaar heel wat lezers te verliezen wanneer een anti-leopoldistisch standpunt verdedigd zou worden. Het is duidelijk dat voor "Het Laatste Nieuws" de ruilwaarde primeerde op de gebruikswaarde. Bovendien zou het standpunt dat door de krant verdedigd werd, de liberale partij (electoraal gezien) geenszins schade berokkenen. Het kon immers verwacht worden dat het liberale partijstandpunt (vooral in Vlaanderen) heel wat stemmenverlies zou kosten. "Het Laatste Nieuws" stelde dan ook nooit de samenstelling van het bestaande parlement, bepaald volgens vooroorlogse verkiezingen, in vraag. Ook het voorstel van de katholieke partij om verkiezingen te houden, werd van de hand gewezen als zijnde ongrondwettelijk : de koningskwestie mocht geen inzet worden van een verkiezingsstrijd.

De totstandkoming van de regering Van Acker werd in het algemeen positief beoordeeld. Enkele maanden later, nadat de regering haar ontslag ingediend had, ging de krant echter niet meer akkoord met de werkwijze van de regering. "Het Laatste Nieuws" had meer dan de andere kranten belangstelling voor de onderhandelingen tussen de Koning en allerlei personaliteiten. Bij de aanvang werden deze positief geëvalueerd; later echter negatief.

Toen deze onderhandelingen reeds een paar weken duurden, werd door de katholieke partij een voorstel tot volksraadpleging gelanceerd, en bracht de socialistische partij het idee ter sprake dat er een parlementair debat inzake de koningskwestie moest gehouden worden. "Het Laatste Nieuws" maakte tegen beide voorstellen het bezwaar dat ze op bedenkingen van praktische en juridische aard stuitten. M.b.t. het door de regering ingediend wetsontwerp (latere wet van 19 juli) schreef de krant dat de regering de oplossing van de koningskwestie afhankelijk gemaakt had van verkiezingen. Aangezien de Koning dit in een boodschap eveneens gedaan had, vond "Het Laatste Nieuws" dat er een overeenstemming was tussen beide partijen aangaande de wijze waarop de crisis moest opgelost worden.

2. *Le Soir*

Evenals "Het Laatste Nieuws" nam "Le Soir" een meer gematigde houding aan. De krant was duidelijk minder betrokken in de polemieken dan de socialistische en katholieke dagbladen. Gedurende de periode vóór 15 juni (dag waarop "Le Soir" liet weten voorstander van de abdicatie te zijn en drie dagen voor de anti-leopoldistische koers van de liberale partij) beperkte de krant zich tot het uitbrengen van verslag over de gebeurtenissen en tot het formuleren van algeme-

ne en neutrale standpunten die sterk aanleunden bij deze van de liberale partij. Na 15 juni verdedigde "Le Soir" haar gematigd anti-leopoldistische houding met heel wat standpunten die door zowel de socialistische als de liberale partij (na 18 juni) gedeeld werden. De verdeeldheid van de bevolking t.o.v. Leopold III was zowel voor haar als voor de liberale partij de hoofdreden om de abdicatie van de Koning te eisen. Niettegenstaande de socialistische partij als belangrijkste anti-leopoldistische partij het meeste aandacht kreeg, stond "Le Soir" dogmatisch t.o.v. de liberale partij (cf. ook citaten).

In het artikel waarin "Le Soir" haar koerswijziging meedeelde werden twee onderwerpen aangeraakt die later steeds weer benadrukt zullen worden, namelijk haar trouw aan de monarchie en dynastie en het gedrag van de hofhouding tijdens de oorlog (de krant legde een sterk verband tussen de hofhouding en Leopold III).

Ook voor "Le Soir" kan op basis van de "unités majeures" een schets gegeven worden van de kern van de ingenomen standpunten (26). De krant verdedigde haar houding eveneens met heel wat stellingen die echter minder vaak herhaald werden en/of minder sterk gepolitiseerd waren zodat ze niet onder de "unités majeures" voorkomen. "Le Soir" maakte Leopold III nochtans heel wat verwijten; zo o.a. i.v.m. "zijn houding tijdens de oorlog", "zijn ongrondwettelijk gedrag", "zijn bezoek aan Hitler" en "zijn autoritaire ideeën". "Le Soir" was bovendien van oordeel dat Leopold III de Koning van één partij was. Bijna alle grieven van de krant werden ook door de twee socialistische kranten geuit. Het omgekeerde is echter niet het geval.

"Le Soir" verdedigde geen extreme anti-leopoldistische standpunten. Zo betrok de krant o.a. het episcopaat niet in de koningskwestie. Ook werd, in vergelijking met de socialistische kranten, veel minder en niet zo strenge kritiek gegeven op het optreden van de pro-leopoldisten (katholieken).

Ten opzichte van heel wat belangrijke actuele gebeurtenissen koos "Le Soir" de zijde van de anti-leopoldisten : zowel de regering als het eerste ministerschap van Van Acker werden positief beoordeeld; de onderhandelingen tussen de Koning en allerlei personaliteiten (waarover "Le Soir" samen met "Het Laatste Nieuws" het meest verslag uitbracht) werden overwegend negatief gecommentarieerd; de beide katholieke voorstellen (nieuwe verkiezingen, een volksraadpleging) werden sterk afgewezen. "Le Soir" gaf geen commentaar op het socialistisch voorstel om een parlementair debat te houden. De houding van de socialisten in het debat werd echter

(26) cf. bijlage 9.

positief geëvalueerd; deze van de katholieken negatief. Het door de regering ingediend wetsontwerp tenslotte, werd door de krant beschouwd als een goede oplossing voor de moeilijkheden.

3. *Gazet van Antwerpen*

"Gazet van Antwerpen" nam een overtuigde extreem pro-leopoldistische houding aan en mengde zich sterk in de polemieken. Het is de krant die samen met "La Libre Belgique" het meest artikels aan de koningskwestie wijdde. Enkel "Volksgazet" had een hoger percentage duidinggevende teksten. In tegenstelling tot "Het Laatste Nieuws" en "Le Soir", had de krant heel wat aanmerkingen op de "tegenstanders". Dit is een van de redenen waarom haar houding als extreem kan bestempeld worden. Een andere reden heeft te maken met de inhoud van de verdedigde stellingen; deze is vaak allesbehalve gematigd (cf. "unités majeures"; deze redenen gelden ook voor de andere kranten die we als extreem kenmerkten). "Gazet van Antwerpen" besprak bovendien het kleinste aantal stellingen die ingedeeld worden bij het thema "algemeen". De krant is de tegenpool van "Het Laatste Nieuws".

Een groot aantal standpunten van "Gazet van Antwerpen" (en ook van "La Libre Belgique") gaan lijnrecht in tegen deze van de socialistische dagbladen. Beiden krantengroepen verdedigden een groot aantal opvattingen die totaal tegenstrijdig waren met elkaar. De socialistische kranten brachten echter het meest verslag uit over de socialistische partij.

De katholieke kranten schreven daarentegen van alle partijen het minst over de katholieke partij. Tevens gaven ze minder commentaar op de handelingen en opvattingen van de partij die hun standpunten verdedigde dan de socialistische dagbladen over deze van de socialistische partij. Nochtans stonden de katholieke kranten dogmatisch t.o.v. de partij (cfr. citaten, bronnen). Om deze houding van de katholieke dagbladen t.o.v. de katholieke partij te verklaren moet rekening gehouden worden met het anti-leopoldistisch standpunt dat Leopold III de Koning was van één partij. De katholieke kranten legden er zich duidelijk op toe deze bewering te ontkrachten. Zo is het betekenisvol dat "Gazet van Antwerpen" nooit de Koning en de katholieke partij samen in één artikel besprak.

"La Libre Belgique" deed dit een enkele keer in de loop van de 11e periode van 14 dagen. Beide kranten benadrukten ook dat de liberale partij verdeeld was t.o.v. de Koning en dat vele socialisten Leopold III trouw bleven. In het licht van dit alles is het verklaar-

baar waarom de katholieke dagbladen minder schreven over de katholieke partij; ook hierdoor werd de positieve band tussen de katholieke partij en de Koning afgezwakt (de katholieke kranten waren immers pro-leopoldistisch).

In tegenstelling tot het gematigd pro-leopoldistische "Laatste Nieuws", vermeden de katholieke kranten niet commentaar te geven op de hofhouding en op het episcopaat, zij het dat dit heel zelden gebeurde. Wat betreft het eerste onderwerp, beide dagbladen waren van oordeel dat de hofhouding de Koning enkel had willen helpen. De katholieke kranten legden trouwens een veel zwakker verband tussen de hofhouding en de Koning dan de anti-leopoldistische dagbladen. Het episcopaat werd door "La Libre Belgique" en in het bijzonder door "Gazet van Antwerpen" verdedigd.

De totstandkoming van de regering werd door "Gazet van Antwerpen" volledig neutraal beoordeeld en door "La Libre Belgique" overwegend positief. Het eerste-ministerschap van Van Acker werd door beide kranten aanvankelijk positief beoordeeld. Naarmate het conflict heviger werd, gingen de katholieke dagbladen echter steeds minder akkoord met de werkwijze van de regering en hadden ze geen goed woord meer voor Van Acker. Hierbij mag echter niet vergeten worden dat er een aantal katholieke ministers in de regering zaten. De katholieke kranten legden echter een zwak verband tussen beide. Bovendien werd over de houding van deze ministers bijna geen commentaar gegeven. Enkel "La Libre Belgique" liet weten dat ze hardere standpunten moesten innemen.

De twee katholieke dagbladen commentariëerden het minst (en als enige kranten niet op een negatieve maar op een neutrale wijze) de onderhandelingen tussen de Koning en allerlei personaliteiten. Volgens beide kranten moesten er nieuwe verkiezingen en een volksraadpleging gehouden worden. Deze laatste werd beschouwd als de enige grondwettelijke oplossing voor de moeilijkheden. Zowel het door de regering ingediende wetsontwerp als het parlementair debat werden als zijnde ongrondwettelijk beschouwd. De twee katholieke kranten wezen er herhaaldelijk op dat het mandaat van de parlementsleden reeds lang verstreken was. In dit verband is het tevens betekenisvol dat ze het minst van alle dagbladen een verband legden tussen de regering en het parlement. Het gedrag van de socialisten in het debat werd negatief beoordeeld; dat van de katholieken positief. Na afloop van het debat was "Gazet van Antwerpen" van oordeel dat het geen enkele verandering in de standpunten gebracht had en dat het dan ook nutteloos geweest was. "La Libre Belgique" concludeerde dat er geen enkel belangrijk nieuw feit aan het licht gebracht was.

4. *La Libre Belgique*

Reeds uit het beeld dat gegeven werd van "Gazet van Antwerpen" kan opgemaakt worden dat er heel veel gelijkenis is tussen deze krant en "La Libre Belgique".

"La Libre Belgique" nam eveneens een extreem pro-leopoldistisch standpunt in en was sterk betrokken in de polemieken. Het is de krant die verreweg het meest artikels wijdde aan de koningskwestie. Bijna de helft van deze teksten waren duidinggevend.

"La Libre Belgique" verschilt t.o.v. "Gazet van Antwerpen" op het gebied van dogmatisme. Alhoewel ze negatief stond t.o.v. heel wat opvattingen van de anti-leopoldisten, liet ze deze meer dan "Gazet van Antwerpen" aan bod komen, zij het dat dit nog steeds heel weinig gebeurde en als doel had, de lezers in te lichten over het "schandalig gedrag" van de anti-leopoldisten. "La Libre Belgique" legde er zich trouwens meer dan "Gazet van Antwerpen" op toe haar lezers duidelijk te maken dat de anti-leopoldisten enkel de monarchie door een republiek wilden vervangen. Alle stellingen die door "La Libre Belgique" het meest besproken werden en het sterkst gepolitiseerd waren, komen eveneens voor in "Gazet van Antwerpen", alhoewel niet al deze stellingen in laatstgenoemde krant "unités majeures" zijn.

"La Libre Belgique" had evenals "Gazet van Antwerpen" en de twee socialistische kranten heel veel negatieve kritiek op de "tegenstanders" (27). De krant gaf samen met "Gazet van Antwerpen" het meest commentaar op de socialistische, liberale en communistische partij (de drie anti-leopoldistische partijen). Van alle partijen werd door beide katholieke kranten het meest verslag uitgebracht over en het meest commentaar gegeven op de socialistische partij. "La Libre Belgique" had echter meer dan "Gazet van Antwerpen" belangstelling (verslag en commentaar) voor de communistische partij; partij waarvoor de krant geen goed woord over had. Ook gaf de franstalige katholieke krant meer commentaar (negatief) over de liberale partij dan haar nederlandstalige collega.

5. *Le Peuple*

"Le Peuple" nam een extreem anti-leopoldistische houding aan en was heel sterk betrokken in de polemieken. De socialistische kranten (LP + VG) gaven trouwens heel wat meer commentaar op

(27) "unités majeures"; cf. bijlage 9.

de katholieke pers dan omgekeerd. Alhoewel uit de artikels van de katholieke kranten kon opgemaakt worden dat ze pro-leopoldistisch waren, was het "Le Peuple" die het eerst een officieel standpunt inzake de koningskwestie meedeelde; op 5 mei gaf de krant te kennen dat de abdicatie de enige oplossing was. De dag ervoor was de socialistische partij tot hetzelfde besluit gekomen.

Ten opzichte van bijna alle onderwerpen en thema's namen "Le Peuple" en "Volksgazet" een volledig dogmatische houding aan. Beide hadden ze wel heel veel belangstelling voor de pro-leopoldisten; echter, steeds werd deze belangstelling geuit in negatieve kritiek. Daar waar de katholieke kranten heel veel aandacht schonken aan het onderwerp "bevolking", beklemtoonden de socialistische kranten vooral het thema "land"; beide kranten hadden het vaak over de belangen van het land.

"Le Peuple" en "Volksgazet" hadden verreweg het meest belangstelling voor de socialistische partij. Er werd echter weinig commentaar gegeven over deze partij; de belangstelling kwam vooral in de verslaggeving tot uiting. Beide kranten stonden dogmatisch t.o.v. de socialistische partij (cf. o.a. citaten, bronvermeldingen). Vervolgens werd in "Le Peuple" het meest aandacht geschonken aan de katholieke partij; in "Volksgazet" aan de liberale. Aangaande de katholieke partij ging het in beide kranten niet zozeer om verslaggeving over, maar wel om uiterst negatieve commentariëring van haar daden en opvattingen. De belangstelling van de socialistische dagbladen voor de liberale partij was vooral terug te vinden in de verslaggeving (zowel de katholieke als de socialistische kranten commentarieerden hoofdzakelijk de "tegenstanders"). Wel gaven beide kranten veel citaten en deelden ze dikwijls de informatiebron mede. "Le Peuple" en "Volksgazet" wilden hun lezers sensibiliseren; eerst voor het feit dat de liberale partij een neutrale houding aannam; later voor het feit dat ze eveneens anti-leopoldistisch was. Van alle partijen schreven de socialistische kranten het minst over de communistische. Ook werd over deze partij weinig of geen commentaar gegeven. In tegenstelling tot de berichtgeving over de liberale partij, was deze over de communistische er niet op gericht de lezers te sensibiliseren (cf. citaten, bronvermelding) en dit niettegenstaande het feit dat deze partij een extreem anti-leopoldistische houding aannam. Een mogelijke verklaring hiervoor berust in de toenmalige feitelijke omstandigheden. Alhoewel de socialistische en de communistische partij in de koningskwestie bondgenoten waren, kon in de toekomst een electorale strijd tussen beide verwacht worden. De communistische partij stond na de 2e W.O. immers heel sterk. Vandaar wellicht het feit dat de socialistische kranten niet het risico wilden lopen hun

lezers te sensibiliseren voor de communistische standpunten.

"Le Peuple" en "Volksgazet" schonken van alle kranten het meest aandacht aan het episcopaat, dat, evenals de hofhouding — thema waarover beide kranten na "Le Soir" het vaakst schreven — sterk negatief beoordeeld werd. Beide kranten legden bovendien een sterk verband tussen de hofhouding en de Koning.

De totstandkoming van de regering werd door "Volksgazet" neutraal beoordeeld; door "Le Peuple" heel positief. Daar waar de belangstelling van "Volksgazet" voor de regering vooral haar neerslag vond in berichtgevende artikels (verslag), gaf "Le Peuple" ook vaak en steeds positieve commentaar op haar optreden. Beide kranten legden echter het sterkst een verband tussen het parlement en de regering. Het eerste-ministerschap van Van Acker werd door de twee socialistische dagbladen heel positief beoordeeld. Beide kranten stonden daarentegen overwegend negatief t.o.v. de onderhandelingen te Salzburg.

"Le Peuple" en "Volksgazet" waren de mening toegedaan dat een volksraadpleging ongrondwettelijk was. Enkel "Le Peuple" gaf daarentegen commentaar op het katholieke voorstel om nieuwe verkiezingen te houden; de krant vond dat verkiezingen met de koningskwestie als inzet eveneens ongrondwettelijk waren. De twee socialistische dagbladen gingen akkoord met het door de regering ingediende wetsontwerp : het feit dat het in laatste instantie het parlement zou zijn dat besliste of Leopold III zich in de onmogelijkheid bevond te regeren, werd positief beoordeeld. Zowel "Le Peuple" als "Volksgazet" besteedden heel veel aandacht aan het parlementair debat, welk volgens hen onvermijdelijk was wegens de houding van Leopold III. Na afloop van het debat concludeerden ze dat de schuld en de fouten van Leopold III bewezen waren.

6. *Volksgazet*

In tegenstelling tot de katholieke kranten is er heel wat verschil tussen "Volksgazet" en "Le Peuple"; dit niet zozeer op inhoudelijk vlak (cf. supra), maar wel aangaande de wijze waarop en de mate waarin beide kranten betrokken waren in de koningskwestie. Er is geen enkel fundamenteel inhoudelijk verschilpunt tussen de socialistische dagbladen. "Volksgazet" nam eveneens een extreem antileopoldistisch standpunt in.

"Volksgazet" was echter veel later gepassioneerd betrokken in de koningskwestie. De krant wijdde er (vooral in de beginfase) heel wat minder artikels aan; vóór 15 juni publiceerde "Le Peuple"

31 artikels over de koningskwestie, "Volksgazet" amper 19. Alhoewel "Volksgazet" ongeveer vanaf deze datum eveneens heel veel aandacht begon te schenken aan de koningskwestie, zette deze tendens zich steeds verder. Ook "Le Peuple" (en de overige kranten) publiceerden immers meer artikels naarmate de crisis toenam. "Volksgazet" is dan ook de krant die op "Het Laatste Nieuws" na, het kleinste aantal artikels aan de koningskwestie wijdde.

Niettegenstaande dit feit nam de krant allesbehalve een gematigd standpunt in (cf. "unités majeures"). In tegenstelling tot "Het Laatste Nieuws", krant die zowel het kleinste aantal als het kleinste percentage duidinggevende artikels aan de koningskwestie wijdde, commentarieerde "Volksgazet" het meest van alle kranten de gebeurtenissen; "Volksgazet" had het grootste percentage duidinggevende artikels. Samenvattend kan dus gezegd worden dat "Volksgazet" (kwantitatief) minder maar (kwalitatief) heel intensief in de koningskwestie betrokken was. Dit is eveneens op te maken uit het aantal besproken actoren(28). "Volksgazet" schreef over het kleinste aantal personen, groepen, enz... De krant richtte dus sterk de aandacht op een aantal actoren en betrok de voor haar minder belangrijke actoren niet in haar betoog. "Le Peuple" schonk daarentegen aandacht aan het grootste aantal actoren.

B. Agenda-setting

De agenda-setting, het (herhaaldelijk) onder de aandacht brengen van nieuwsitems, het bepalen van de publieke agenda, heeft een belangrijke rol gespeeld in de strategie van de onderscheiden kranten. De kranten bepaalden in sterke mate waarover hun lezerspubliek moest denken.

1. De bevrijding van de Koning (7 mei 1945)

Uit de analyse van de volzinnen bleek duidelijk dat de drie proleopoldistische kranten hun lezers het eerst en het meest inlichtten over de nakende bevrijding van Leopold III. De socialistische kranten hadden heel wat minder interesse voor dit nieuwsitem. "Le Soir" die zich op het ogenblik van de bevrijding nog niet uitgesproken had tegen Leopold III, schonk er meer aandacht aan dan "Volksgazet" en "Le Peuple".

(28) cf. bijlage 2.

2. *De deportatie van Leopold III*

Dit controversiële onderwerp werd, in tegenstelling tot wat men zou kunnen denken, niet het eerst aangeroerd door de anti-leopoldistische kranten, maar door "Gazet van Antwerpen" (artikel van 18 april : "Toen de Duitsers Koning Leopold ontvoerden"). Geen enkele krant reageerde op deze publicatie. "Volksgazet" was het enige dagblad dat de officiële versie van de deportatie in vraag stelde vóór de kamerdebatten (editoriaal van 7 juli : "Men moet de dossiers openen"). De polemieken rond dit onderwerp begonnen pas na de verklaringen van Van Acker in de Kamerdebatten. "Le Peuple" en "Volksgazet" lieten hun lezers toen weten dat de deportatie een vorm van volksbedrog was geweest; beschuldiging die de katholieke kranten als leugenachtig van de hand wezen. Noch "Le Soir", noch "Het Laatste Nieuws" gaven commentaar op de verklaringen van Van Acker.

3. *Monarchie, republiek*

Een van de eerste extreme standpunten die door de katholieke kranten ingenomen werd, was dat de anti-leopoldisten het gemunt hadden op de monarchie ("La Libre Belgique" op 30 mei; "Gazet van Antwerpen" op 1 juni). Reeds op 31 mei reageerden de socialistische dagbladen op het artikel van "La Libre Belgique" en gaven ze beide te kennen dat de socialisten noch de monarchie, noch de dynastie in vraag stelden. In tegenstelling tot de katholieke kranten, herhaalden "Le Peuple" en "Volksgazet" hierna nog slechts zelden hun standpunt. "Le Soir" deelde éénmaal het socialistisch standpunt mede. "Het Laatste Nieuws" gaf een enkele keer te kennen dat de extreme linkerzijde de koningskwestie gebruikte om haar dictatuurstaat op te bouwen.

"Le Soir" en de katholieke kranten waren de enige dagbladen die benadrukten dat de dynastie noodzakelijk was voor de democratie. Deze drie kranten, maar ook "Le Peuple" en "Het Laatste Nieuws" gaven tevens te kennen dat de monarchie noodzakelijk was voor de eenheid van het land. Vooral de katholieke dagbladen verkondigden vaak deze opvatting.

4. *De publicaties i.v.m. de hofhouding*

Begin juni begon een periode waarin allerlei bezwarende docu-

menten openbaar gemaakt werden. Op 3 juni publiceerde "Le Soir" een brief van Capelle, secretaris van de Koning, aan De Becker. Deze laatste was tijdens de oorlog hoofdredacteur van de "gestolen" "Soir" (en dus een collaborateur). Vanaf dit ogenblik werd ook de hofhouding door de anti-leopoldistische kranten sterk in de koningskwestie betrokken. Regelmatig werden allerlei voor haar bezwarende documenten gepubliceerd (op 5 juni door "Le Peuple"; op 6, 15, 16 en 23 juni door "Le Soir"). Al deze publicaties kregen in de anti-leopoldistische kranten heel wat weerklank. De pro-leopoldistische kranten negeerden bijna volledig deze aanval op de hofhouding. Meestal werd er met geen woord over gerept. Indien dit wel het geval was werd steeds de betrokkenheid van Leopold III bij dit alles ontkend. Feit is dat het de drie anti-leopoldistische kranten waren die het publiek voortdurend sensibiliseerden voor de daden van de hofhouding. Bovendien werd een direct verband gelegd tussen haar en Leopold III.

5. *Telegram van Hitler aan Leopold III*

Op 12 juni werd door "Le Peuple" bekend gemaakt dat Hitler de Koning in een telegram bedankt had voor de hem toegestuurde verjaardagsfelicitaties. Dit telegram werd fotografisch gereproduceerd. Gedurende een vijftal dagen stond dit nieuwsitem in het middelpunt van de belangstelling. Daarna kwam het niet meer ter sprake. Alle kranten hadden er echter heel wat aandacht aan gewijd. Nadat aanvankelijk beweerd werd dat het telegram vals was, verdedigden de pro-leopoldistische kranten het standpunt dat het nog niet bewezen was dat de Koning Hitler daadwerkelijk gefeliciteerd had.

6. *De gevangenhouding van Leopold III op bevel van de Regering Van Acker*

Op 15 juni (drie dagen na de publicatie van het telegram door "Le Peuple") publiceerde "La Libre Belgique" een artikel waarin de krant te kennen gaf dat heel wat tekenen erop wezen dat de Koning in feite gevangen gehouden werd. Op 6 juli maakte de krant de tekst openbaar van een document waarin het bevel gegeven werd de Koning aan te houden. Op 27 juli werd een fotografische reproductie van dit document gegeven.

In verband met dit alles volgde "Gazet van Antwerpen" onmiddel-

lijk "La Libre Belgique" bij de verkondiging van de opvatting dat de Koning niet kon terugkomen omdat hij op bevel van de regering Van Acker gevangen gehouden werd. In tegenstelling tot het door "Le Peuple" gepubliceerde telegram, vonden deze openbaarmakingen absoluut niet dezelfde weerklank in de pers. De anti-leopoldistische dagbladen deden ze van de hand als zijnde leugens. De twee katholieke dagbladen herhaalden later echter heel vaak en op een gepassioneerde wijze hun standpunt. "Het Laatste Nieuws" mengde zich niet in deze controverse.

7. *De reis naar Berchtesgaden*

De krant die als eerste dit controversiële onderwerp ter sprake bracht was "Volksgazet". Op 15 juni stelde het dagblad de vraag wat de werkelijke bedoelingen van de Koning geweest waren toen hij zich in november 1940 naar Berchtesgaden begaf. Vanaf dit ogenblik verdween het thema Berchtesgaden niet meer uit de anti-leopoldistische pers (zo o.a. "Volksgazet" : op 22 en 27 juni; "Le Soir" : op 20 en 26 juni; "Le Peuple" : op 21 juni). De drie anti-leopoldistische kranten bleven ondertussen niet langer de vraag stellen wat er precies gebeurd was. Zij gaven onomwonden te kennen dat de Koning contacten had gehad met vijanden van België en dat hij te Berchtesgaden politieke daden gesteld had. Deze opvattingen werden herhaaldelijk en heel gepassioneerd verkondigd. De katholieke kranten namen m.b.t. dit alles een verdedigende houding aan : Leopold III had geen enkele inbreuk gepleegd op de hem opgelegde houding en had enkel gehandeld in de belangen van het land. Ook in deze controverse mengde "Het Laatste Nieuws" zich nooit.

8. *Het huwelijk van Leopold III*

"Volksgazet" was de enige krant die haar lezers uitvoerig inlichtte over het huwelijk dat Leopold III tijdens de oorlog aangegaan had. Dit gebeurde in niet minder dan drie opeenvolgende editorialen (18, 19 en 20 juni). De krant beklemtoonde dat de Koning de grondwet geschonden had aangezien het huwelijk eerst kerkelijk voltrokken was geweest. "Volksgazet" wees er herhaaldelijk op dat de bevolking niet tevreden was met dit huwelijk en dat de Kerk er een belangrijke rol in gespeeld had. Ook "Le Peuple" was van mening dat de echtverbintenis ongrondwettelijk was. De krant wees er echter op dat ze zich niet zou mengen in het privé-leven van de Koning. De katho-

lieke kranten reageerden slechts zwak op deze aanklachten. Zij lieten enkel weten dat niemand zich te bemoeien had met het privéleven van Leopold III. Noch "Le Soir", noch "Het Laatste Nieuws" roerden dit onderwerp aan.

9. *De volksraadpleging*

Op 6 juli liet "La Libre Belgique" weten dat de katholieke parlementsleden een volksraadpleging eisten. "Gazet van Antwerpen" deelde op 7 juli mede dat "het volk medezeggingschap zou hebben indien de socialisten en communisten dit wilden". Het voorstel van de katholieke partij werd dus onmiddellijk door de katholieke dagbladen overgenomen, waarna het herhaaldelijk onder de aandacht van de bevolking gebracht werd.

De drie anti-leopoldistische kranten, maar ook "Het Laatste Nieuws", lieten onmiddellijk weten dat een volksraadpleging ongrondwettelijk was.

10. *Het parlementair debat*

Na het katholieke voorstel om een volksraadpleging te houden, deed de socialistische partij op 6 juli onmiddellijk een tegenvoorstel : het parlement moest bijeengeroepen worden opdat het volle licht zou geworpen worden op de koningskwestie. Op 7 juli deelde "Volksgazet" voor het eerst dit socialistische standpunt mede; "Le Peuple" op 8 juli. Beide dagbladen herhaalden dit standpunt gedurende de volgende dagen heel vaak en op een sterk gepassioneerde wijze (in beide kranten is de stelling een "unité majeure"). De katholieke dagbladen lieten onmiddellijk weten dat een dergelijk debat ongrondwettelijk was. "Het Laatste Nieuws" was van oordeel dat het op heel wat bedenkingen stuitte. "Le Soir" onthield zich van enige commentaar.

C. Technieken door de kranten toegepast om hun eigen opvattingen ingang te doen vinden bij het publiek

De belangrijkste technieken die de kranten toepasten om hun opvattingen op te dringen kwamen reeds ter sprake : het op de publieke agenda plaatsen van bepaalde nieuwsitems en standpunten (agenda-setting); het steeds op een sterk gepolitiseerde en georiënteerde wijze

herhalen van deze belangrijkste opvattingen ("unités majeures") en het actualiseren en justifiëren van deze opvattingen (citaten, bronnen). Van de zes dagbladen waren het de drie pro-leopoldistische die het sterkst steeds dezelfde opvattingen beklemtoonden. Zij maakten het meest gebruik van de herhaling (d.i. een der belangrijkste propaganda-technieken). Zowel de pro- als de anti-leopoldistische dagbladen maakten, behalve de hierboven aangehaalde (propaganda-)technieken, ook gebruik van een aantal andere die eveneens relevant genoemd mogen worden. Bij de opsporing hiervan werd vooral gesteund op een werk van Jean-Marie Domenach (29).

Bij het verdedigen van de opvattingen is het heel belangrijk de eigen groep, partij, enz... als zijnde sterk eensgezind voor te stellen en de tegenstander als zijnde verdeeld en beducht voor de strijd van de tegenpartij (30). In dit verband zien we dat de katholieke kranten hun lezers lieten weten dat vele socialisten de Koning trouw bleven en dat de liberale partij verdeeld was. Zowel "La Libre Belgique" als "Gazet van Antwerpen" verkondigden de opvatting dat de anti-leopoldisten schrik hadden voor een volksraadpleging. De socialistische kranten beklemtoonden daarentegen dat er in de katholieke partij voorstanders van de abdicatie waren. Beide socialistische dagbladen lieten hun lezers weten dat de katholieken een debat vreesden. Het feit dat noch "Het Laatste Nieuws", noch "Le Soir" dergelijke standpunten verdedigden, bevestigt de conclusie i.v.m. hun meer gematigde houding.

Het is tevens van belang de strijd van de eigen partij voor te stellen als een strijd die naar de overwinning zal leiden en te beklemtonen dat de tegenstanders een verloren zaak verdedigen (31). Toegepast op ons onderzoek zien we dat de katholieke kranten van oordeel waren dat links zich bewust was van zijn nederlaag. De socialistische dagbladen benadrukten echter dat vele katholieken begonnen in te zien dat ze een verloren zaak verdedigden (in VG is dit zelfs een "unité majeure"). Beide kranten, maar ook "Le Soir" vermeldden verder dat de katholieken een hopeloze strijd voerden.

Volgens Domenach kan de politieke propaganda voornamelijk in twee groepen ingedeeld worden : deze van het leninistische type en deze van het hitleriaanse type (32). Het leninistische type omvat twee essentiële krachtlijnen, namelijk politieke onthullingen en slogans. Deze propaganda is gebaseerd op een rationele ondergrond en richt zich sterk tot het verstand. De slogans verwoorden een werke-

(29) J.-M. DOMENACH, *La propagande politique*, Parijs, 1950.
(30) ID., *op.cit.*, p. 18.
(31) ID., *op.cit.*, p. 20.
(32) ID., *op.cit.*, p. 22.

lijk doel. Toegepast op het onderzoek is duidelijk op te maken dat, wat betreft de politieke onthullingen, vooral de anti-leopoldistische kranten dit type toepasten. Zij brachten immers de onderwerpen "Berchtesgaden", "huwelijk van Leopold III", "hofhouding", "telegram" (verjaardagsfelicitaties), enz..., voor het eerst ter sprake. Door de pro-leopoldistische kranten werden heel weinig onthullingen gedaan. Enkel de berichten i.v.m. de gevangenhouding van Leopold III (uitsluitend in de katholieke dagbladen) kunnen als dusdanig beschouwd worden. Wat betreft de slogans (gebaseerd op rationele ondergrond; verwoording van werkelijk doel), deze werden door zowel de socialistische als door de katholieke kranten gebruikt (o.a. "Men moet de dossiers openen", "het volk moet zelf beslissen"), zij het meer door eerstgenoemde dagbladen. Dergelijke slogans kwamen ook minder voor in de meer gematigde kranten.

In tegenstelling tot het leninistische propagandatype heeft het hitleriaanse veel minder een reële en rationele ondergrond. Deze propaganda richt zich voornamelijk tot het gevoel en is veel minder concreet (veel vager). De slogans verwoorden niet zozeer een concrete realiteit, maar zijn slechts formuleringen om de massa te bewegen (33). Dit propagandatype werd vooral toegepast door de pro-leopoldistische kranten. De katholieke dagbladen beklemtoonden heel wat standpunten die gespeend waren van een reële en rationele basis en zich vooral richtten tot het gevoel. Een typisch voorbeeld is de stelling die door beide kranten samen het meest herhaald werd, namelijk "het volk blijft de Koning trouw". Dat zowel "La Libre Belgique" als "Gazet van Antwerpen" zich sterk tot het gevoel van hun lezers richtten komt zo niet nog meer tot uiting in de titels van hun artikels. Zo o.a. : "De jongste politieke gevangene van België ten grave gedragen. Zijn laatste woorden waren : 'Leve Leopold III' " (GVA, 1, 2 juli). In tegenstelling tot de anti-leopoldistische kranten (die trouwens de opvatting verdedigden dat de leopoldisten hun gevoel luider lieten spreken dan hun verstand) gaven "La Libre Belgique" maar vooral "Gazet van Antwerpen" hun artikels vaak dergelijke titels mee. Wat betreft de derde pro-leopoldistische krant, "Het Laatste Nieuws", is het wel heel duidelijk dat zij gebruik maakte van het hitleriaanse propagandatype. Geen enkele krant verdedigde in dergelijke sterke mate bijna uitsluitend algemene vage standpunten die de lezers aanspoorden tot nuchterheid, verzoening en kalmte. In dit verband kan echter ook "Le Soir" genoemd worden. Dit dagblad beklemtoonde immers eveneens een

(33) J.-M. DOMENACH, *op.cit.*, p. 33, 34.

groot aantal weinig concrete opvattingen, zij het in mindere mate dan "Het Laatste Nieuws".

Zowel de socialistische als de katholieke kranten maakten verder gebruik van een aantal belangrijke (maar niet steeds dezelfde) propagandatechnieken.

Daar het publiek er niet van houdt geconfronteerd te worden met weinig vatbare of weinig zichtbare opposanten, trachtten de kranten de tegenstanders te individualiseren (34). In dit verband is het betenisvol dat de socialistische kranten niet zozeer schreven over "de kerk", maar wel over het kernachtig begrip "Mechelen". Wat betreft de katholieke kranten kunnen we vermelden dat meer over de "regering Van Acker" geschreven werd dan over "de regering". De lezers kregen hierdoor de indruk dat de werkelijke vijand Van Acker was. In dit verband is het ook begrijpelijk waarom de katholieke kranten de socialistische en de liberale partij vaak (heel wat meer dan de anti-leopoldistische kranten) samen bespraken; op deze wijze werd één homogene groep van vijanden gecreëerd : de anti-leopoldisten.

De katholieke kranten pasten heel sterk de unanimiteitstechniek toe ("Règle d'unanimité et de contagion" (35). Deze dagbladen verdedigden een aantal belangrijke standpunten in naam van de gehele bevolking. Hun propaganda was erop gericht een kunstmatig gecreeerde unanimiteit te versterken. Zij schreven (in tegenstelling tot de anti-leopoldistische kranten) niet over "de meerderheid van de bevolking" of over "een belangrijk deel van de bevolking" maar over "het volk", over de "gehele bevolking". Zowel "La Libre Belgique" als "Gazet van Antwerpen" ontkenden bovendien de verdeeldheid van de bevolking t.o.v. de Koning. Als gevolg van dit alles werd het individu ertoe aangespoord dezelfde standpunten in te nemen als deze ingenomen door de quasi totaliteit van de bevolking.

De unanimiteit onder de bevolking ten voordele van de Koning werd door de twee katholieke kranten samen het sterkst beklemtoond (meest herhaald) van alle verkondigde opvattingen (stelling : "Het Volk blijft de Koning trouw"). Het is nu relevant na te gaan wat de reactie van de socialistische kranten hierop was. Domenach schrijft immers dat : "il est important (...) de ne pas laisser l'adversaire 'tenir le haut du pavé' et créer à son profit une impression d'unanimité" (36). Uit een aantal feiten kan afgeleid worden dat de socialistische kranten het katholieke standpunt aanvielen in het kader van de contra-propaganda. In dit verband moet erop gewezen worden dat 90% van de mislukkingen van contra-propagandacampagnes

(34) J.-M. DOMENACH, *op.cit.*, p. 51.
(35) ID., *op.cit.*, p. 64.
(36) ID., *op.cit.*, p. 79.

voortvloeien uit het feit dat bepaalde stellingen die door toedoen van de propaganda van de tegenstander heel "sterk staan", frontaal aangevallen worden. Het is noodzakelijk geleidelijk te werk te gaan (37).

De socialistische kranten gaven allereerst toe dat de bevolking verdeeld was t.o.v. de Koning (ze schreven dus niet dat de gehele bevolking tegen Leopold III was; wat een frontale aanval van het katholiek standpunt zou geweest zijn). Later werden echter steeds vaker twee standpunten beklemtoond die in elkaars verlengde lagen en die heel duidelijk het geleidelijk karakter van de contra-propaganda verwoordden : nieuwe feiten en documenten maakten steeds duidelijker dat de Koning ernstige fouten begaan had; steeds meer zag de bevolking (dan ook) in dat de opvattingen van de anti-leopoldisten juist waren.

Tenslotte kan ook een contra-propagandacampagne gevoerd worden die niet aan de vereiste geleidelijkheid van de tegenaanval moet voldoen. Dit is het geval wanneer de opvattingen van de tegenstander nog niet "sterk staan". Op bepaalde ogenblikken brengt de tegenstander standpunten ter sprake waarvan vermoed kan worden dat ze sterk zullen inslaan. Heel dikwijls wordt in een contra-propagandacampagne onmiddellijk gereageerd met een sterk tegenoffensief.

In dit verband zien we dat :

— "La Libre Belgique" op 30 mei meedeelde dat de strijd van links in feite tegen de monarchie ging en dat op 31 mei zowel "Volksgazet" als "Le Peuple" te kennen gaven dat de socialisten noch de monarchie, noch de dynastie in vraag stelden.
— "Le Peuple" op 12 juni het beruchte telegram publiceerde en dat "La Libre Belgique" drie dagen later liet weten dat Leopold III waarschijnlijk gevangen gehouden werd.
— "La Libre Belgique" op 6 juli liet weten dat de katholieke parlementsleden een volksraadpleging eisten en dat "Volksgazet" op 7 en "Le Peuple" op 8 juli voor het eerst de idee van een parlementair debat verdedigden.

(37) J.-M. DOMENACH, *op.cit.*, p. 77.

BIJLAGE 1

Krant	eerste vijf 14-dagen				tweede vijf 14-dagen				totale periode			
	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D
LS	3	2	5	40	46	31	77	40,25	62	41	103	39,8
LP	4	3	7	42,85	45	42	87	48,27	65	57	122	46,72
LLB	6	1	7	14,28	54	50	104	48,07	75	64	139	46,04
VG	3	1	4	25	23	38	61	62,29	36	48	84	57,14
HLN	4	1	5	20	31	20	51	39,21	49	26	75	34,66
GVA	5	2	7	28,57	37	45	82	54,87	58	66	124	53,22

A : totaal aantal berichtgevende artikels

B : totaal aantal duidinggevende artikels

C : totaal van A + B

D : percentage duidinggevende artikels

BIJLAGE 2

Samenvattende tabel van REEKS I

periode "totaal"

actoren	LS	LP	LLB	VG	HLN	GVA
socialistisch minister	1	2	2	1	2	2
koning	2	1	1	2	1	1
regering	3	5	4	6	3	8
katholieke parlementsleden	4	5	3	3	5	9
individu uit hofhouding	5	15	22	5	37	31
katholiek minister	6	21	14	17	14	23
personaliteiten	6	15	22	13	7	10
socialistische partij	8	5	10	13	4	3
socialistisch parlementslid	9	12	18	11	17	18
voorzitter van de kamer	9	12	22	6	6	10
België	9	3	5	26	10	18
katholiek parlementslid	12	8	7	9	7	10
liberaal parlementslid	12	23	20	13	19	28
politieke kringen	14	56	34		24	43
liberaal minister	15	21	22	11	17	36
liberale parlementsleden	15	25	14	13	13	26
parlement	15	3	14	31	10	23
socialistische parlementsleden	15	12	5	6	14	5
katholieke partij	15	11	34	26	19	28
publieke opinie	41	15	59		37	
katholieke krant	29	8	49	4		55
pro leopoldistische manifestatie	24	10	22	39	28	16
prins-regent	29	15	41	23	14	26
hofhouding	24	15	49	26	37	43
liberale partij	20	15	9	19	7	6
socialistische krant	41	44	8	39	28	13
Belgen	29	34	10		28	4
communistische parlementsleden	41	25	12	19	24	18
anti leopoldistische manifestatie	20	32	12	9	28	13
links	50		14		37	
voorzitter van de senaat	24	23	30	23	12	18
communistische partij	29	25	29	39	19	6
pro leopoldistische vereniging			18	31	28	13
	72=0	73=0	72=0	52=0	57=0	67=0

BIJLAGE 3

Actorenparen	LS						LP						LLB						VG						HLN						GVA					
	A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C	
	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E	D	E
individu uit hofhouding - koning	3	0	34	11,7	40	10	3	0	50	10,3	74	9,4	5	0	49	4	61	3,2	3	0	37	10,8	40	10	4	0	32	0	42	0	5	0	48	6,2	68	4,4
katholieke partij - koning	3	0	26	11,5	33	12,1	4	0	56	19,6	73	15	5	0	43	0	57	1,7	3	0	29	6,8	36	5,5	4	0	34	2,9	44	2,2	6	0	51	0	73	0
socialistische partij - liberale partij	0	0	16	1/17	16	18,7	1	100	23	17,2	25	24	0	0	20	30	24	29,1	0	0	10	20	10	20	0	0	16	13,7	18	44,4	1	100	20	40	24	50
katholiek minister - regering	5	20	13	3/24	27	33,3	3	33,3	10	5,5	25	20	2	50	25	4	38	13,1	1	0	8	12,5	15	6,6	1	0	14	0	22	9	1	0	11	18,1	19	15,7
parlement - regering	5	20	12	8,3	26	15,3	5	20	18	50	31	30,7	3	0	25	4	39	10,2	1	0	6	0	10	20	1	0	17	11,7	25	12	1	0	13	0	20	10

A : periode "eerste vijf 14-dagen"
B : periode "tweede vijf 14-dagen"
C : periode "totaal"
D : aantal artikels waarin één van beide actoren en/of beide actoren samen, voorkomen
E : percentage van het aantal artikels waarin beide actoren samen voorkomen op D

BIJLAGE 4

Periode "totaal"

actoren	LS	LP	LLB	VG	HLN	CVA
	A	A	A	A	A	A
socialistisch minister	17,3	13,2	17,6	13,5	16,6	12,3
katholiek parlementslid	1,14	1,8	6,2	2,75	2,8	6,5
koning	45,9	48,2	31,2	70,2	47,4	38
socialistisch parlementslid	6	3,7	6,8	0	0	11,1
voorzitter van de kamer	12,5	15,7	21,7	14,2	14,2	18,1
regering	24	28	17,0	18,1	45	11,7
liberaal parlementslid	11,7	10,5	28,5	5,8	0	0
katholiek minister	36,8	33,3	26,6	71,4	25	44,4
individu uit hofhouding	52,6	88,8	27,2	53,3	0	25
liberaal minister	11,1	11,7	17,6	11,1	14,2	20
katholieke parlementsleden	35,2	29,1	30,5	9,3	47	26,6
personaliteiten	12,5	20	8,3	25	15,3	8,3
socialistische partij	50	31,8	31,2	62,5	37,5	12,5
België	7,6	0	3,8	0	0	0
voorzitter van de senaat	33,3	22,2	17,6	33,3	22,2	33,3
parlement	37,5	16,6	12,5	0	18,1	22,2
katholieke krant	60	63,6	50	80		100
socialistische parlementsleden	50	9,5	20,6	9	28,5	16,6
liberale parlementsleden	37,5	0	33,3	3,4	28,5	25
socialistische krant	66,6	0	61,9	100	50	63,6
pro leopoldistische vereniging			90	50	50	53,8
anti leopoldistische manifestatie	14,2	0	5,2	0	25	0
Belgen	0	0	5,2		50	0
links	0		5,5		0	
communistische parlementsleden	50	6,2	0	0	0	0
liberale partij	75	40	23,5	60	58,3	35
communistische partij	80	14,2	14,2	50	25	11,7
pro leopoldistische manifestatie	0	0	40	0	0	14,2

A : percentage van bronvermelding

BIJLAGE 5

krant	perscom-muniqué	persconfe-rentie ver-klaring	document	gerucht	agentschap	radio	krant weekblad	correspon-dent.	verslag-gever ter plaatse	TOTAAL
LS	11 7,4%	27 18,2 %	57 58,5%	0	29 19,5%	7 4,7 %	13 8,7 %	2 1,3%	2 1,3	148
LP	6 3,3%	33 18,3%	71 39,4%	0	27 15,%	1 0,5%	42 23 %	0	0	180
LLB	14 6,3%	48 21,9%	89 40,6%	3 1,3%	16 7,3%	2 0,9%	43 19,6%	4 1,8	0	219
VG	6 4,8%	19 15,2%	36 28,8%	2 1,6	14 11,2%	2 1,6%	46 36,8%	0	0	125
HLN	8 7,7%	11 10,6%	33 32%	0	33 32%	2 1,9%	16 15,5%	0	0	103
GVA	5 4%	23 18,6%	49 39,8%	1 0,8%	18 14,6%	3 2,4%	24 19,5%	0	0	123

BIJLAGE 6a

Periode "totaal". Tabel citaten (Franstalige kranten)

actoren	LS						LP						LLB					
	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F
socialistisch minister	1	1	1	7	9	1	2	1	2	7	10	3	1	3	4	12	19	1
katholiek parlementslid	2						1	1	0	0	1	20	2	0	4	2	6	6
koning	3	2	1	4	7	2	3	1	3	13	17	1	3	0	1	11	12	3
socialistisch parlementslid	4	1	1	0	2	13	4						6	1	0	0	1	29
voorzitter van de kamer	5	0	0	4	4	7	12	0	1	1	2	14	10	0	1	1	2	23
regering	6	0	1	2	3	9	5	0	0	4	4	7	4	1	1	3	5	8
liberaal parlementslid	7	1	1	0	2	13	12	0	1	1	2	14	8	1	1	1	3	17
katholiek minister	8	1	0	4	5	5	24	0	1	1	2	14	22	0	1	2	3	17
individu uit hofhouding	8	1	0	6	7	2	20	2	0	2	4	7	28	0	1	2	3	17
liberaal minister	10	0	0	1	1	19	14	0	0	1	1	20	16	1	2	0	3	17
katholieke parlementsleden	11	0	0	3	3	9	6	1	2	3	6	5	5	2	3	6	11	4
personaliteiten	12	0	0	1	1	19	22						26					
socialistische partij	13	1	1	3	5	5	9	0	0	7	7	4	19	0	0	4	4	13
België	14						6						9					
voorzitter van de senaat	15	1	0	2	3	9	24	0	0	1	1	20	16	0	0	1	1	29
parlement	20	1	0	0	1	19	6	1	0	2	3	12	19	0	0	2	2	23
katholieke krant	32	0	2	0	2	13	9	4	7	2	13	2	49					
socialistische parlementsleden	20	0	0	3	3	9	11	1	0	1	2	14	6	1	1	3	5	8
liberale parlementsleden	20	0	0	2	2	13	14						22	1	0	4	5	8
socialistische krant	39	0	1	0	1	19	18						11	7	1	1	9	5
pro leopoldistische vereniging													12	1	2	12	15	2
anti leopoldistische manifestatie	25						34						13	0	0	1	1	29
Belgen	30						31						13					
links	52												15	0	1	0	1	29
communistische parlementsleden	45	0	0	1	1	19	16						19					
liberale partij	20	1	3	2	6	4	22	0	0	4	4	7	16	0	0	4	4	13
communistische partij	32	1	1	0	2	13	30	0	0	1	1	20	33					
pro leopoldistische manifestatie	17						19						29	0	3	1	4	13

A: rangnummer volgens het aantal vermeldingen van de actor
B: aantal korte citaten van en/of over de actor
C: aantal uitvoerige citaten van en/of over de actor
D: aantal integrale citaten van en /of over de actor
E: totaal aantal citaten
F: rangnummer volgens het aantal citaten van de actor

BIJLAGE 6b

Periode "totaal". Tabel citaten (Nederlandstalige kranten)

actoren	VC						HLN						CVA					
	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F
socialistisch minister	1	2	1	6	9	2	2	2	0	4	6	2	1	1	1	2	4	4
katholiek parlementslid	2	0	0	1	1	11	3						3	1	2	0	3	6
koning	3	5	3	12	20	1	1	5	1	3	9	1	2	1	1	5	7	1
socialistisch parlementslid	8						15						8	1	0	0	1	17
voorzitter van de kamer	13						7	0	0	2	2	7	6	0	0	2	2	11
regering	14	0	0	2	2	10	4	1	0	3	4	6	10	0	0	2	2	11
liberaal parlementslid	10						13						14					
katholiek minister	18	3	1	0	4	3	13	0	1	0	1	12	22	0	0	4	4	4
individu uit hofhouding	11	0	0	1	1	11	36						33	0	0	1	1	17
liberaal minister	9						15						31					
katholieke parlementsleden	4	0	0	3	3	6	5	0	1	4	5	5	12	0	0	3	3	6
personaliteiten	16						8						16					
socialistische partij	16	0	1	3	4	3	6	1	1	4	6	2	4	0	1	2	3	6
België	27						11						22					
voorzitter van de senaat	19						12	0	0	2	2	7	16	0	0	1	1	17
parlement.	32						10	1	0	1	2	7	22					
katholieke krant	11	2	2	0	4	3							55					
socialistische parlementsleden	5	0	0	3	3	6	15	0	0	2	2	7	8	0	0	2	2	11
liberale parlementsleden	6	1	0	0	1	11	15	1	0	1	2	7	26	0	0	1	1	17
socialistische krant	41						29						18	1	0	0	1	17
pro leopoldistische vereniging	32	0	1	0	1	11	29	0	0	1	1	12	14	0	3	4	7	1
anti leopoldistische manifestatie	15						21						18					
Belgen							29						5					
links							36											
communistische parlementsleden	7						26						20					
liberale partij	23	0	1	2	3	6	9	0	1	5	6	2	7	0	1	6	7	1
communistische partij	32	0	0	1	1	11	21	0	0	1	1	12	10	1	0	0	1	17
pro leopoldistische manifestatie	41						36						13	0	0	2	2	11

BIJLAGE 7

Thema	frequentie %	politisatie		oriëntatie		engagement %
		absolute %	relative ‰	absolute %	relative ‰	
I Van Acker	4,43	42,03	18,61	+ 42,03	+ 18,61	+ 100
II Koning	27,03	39,59	107,01	+ 38,57	+ 104,25	+ 97,43
III Regering	4,80	38,36	18,41	+ 37,55	+ 18,02	+ 97,87
IV Land	11,64	34,00	39,57	+ 32,65	+ 38,00	+ 96,03
V Hofhouding	2,23	42,10	9,38	+ 42,10	+ 9,38	+ 100
VI Episcopaat	1,66	40,00	6,64	+ 40,00	+ 6,64	+ 100
VII Grondwet	8,42	32,55	27,4	+ 30,23	+ 25,45	+ 92,85
VIII Socialisten	10,60	44,36	47,02	+ 42,51	+ 45,06	+ 95,83
IX Communisten	1,07	40,00	4,28	+ 40,00	+ 4,28	+ 100
X Liberalen	0,31	37,5	1,16	+ 37,5	+ 1,16	+ 100
XI Katholieken	11,31	41,76	47,23	+ 41,76	+ 47,23	+ 100
XII Algemeen	9,90	25,94	25,68	+ 24,75	+ 24,50	+ 95,41
XIII Constellaties	6,54	21,25	13,89	- 8,08	- 5,28	- 38,02

BIJLAGE 8a

Thema's	LS						LP						LLB					
	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F
I Van Acker	4,34	41,17	17,86	+ 41,17	+17,86	+100	1,66	47,36	7,86	+47,36	+ 7,86	+ 100	6,61	53,52	35,37	+53,52	+ 35,37	+100
II Koning	22,25	36,78	81,83	+ 34,48	+76,71	+ 93,75	29,7	38,16	113,33	+38,16	+113,33	+ 100	26,74	47,73	127,63	+46,34	+123,91	+ 97,08
III Regering	3,19	28,00	8,93	+ 28,00	+ 8,93	+100	5,97	39,7	23,7	+39,7	+23,7	+ 100	7,92	43,52	34,46	+41,17	+ 32,6	+ 94,59
IV Land	12,78	37,00	47,28	+ 37,00	+47,28	+100	10,01	33,33	33,36	+26,31	+26,33	+ 78,94	9,59	41,74	40,02	+41,74	+ 40,02	+100
V Hofhouding	8,43	45,45	38,31	+ 45,45	+38,31	+100	1,84	33,33	6,13	+33,33	+ 6,13	+ 100	0,18	50	0,9	+50	+ 0,9	+100
VI Episcopaat	0	0	0	0	0	0	3,77	46,51	17,53	+46,51	+17,53	+ 100	0,09	0	0	0	0	0
VII Grondwet	9,97	25,64	25,56	+ 25,64	+25,56	+100	7,73	34,09	26,35	+25	+19,32	+ 73,33	6,98	38,66	26,98	+38,66	+26,98	+100
VIII Socialisten, Anti-leopoldisten	0,76	66,66	5,06	+ 66,66	+ 5,06	+100	3,86	22,72	8,76	+22,72	+ 8,76	+ 100	22,83	51,83	118,32	+47,75	+109,01	+ 92,12
IX Communisten	0	0	0	0	0	0	0,08	0	0	0	0	0	3,54	47,36	16,76	+47,36	+ 16,76	+100
X Liberalen	0	0	0	0	0	0	0,08	0	0	0	0	0	0,93	30	2,79	+30	+ 2,79	+100
XI Katholieken Pro Leopoldisten	2,42	31,57	7,63	+ 31,57	+ 7,63	+100	23,98	42,49	101,89	+42,49	+101,89	+ 100	1,67	27,77	4,63	+27,77	+ 4,63	+100
XII Algemeen	16,62	30,76	51,12	+ 30,76	+51,12	+100	7,02	17,5	12,28	+15	+10,53	+ 85,71	7,45	28,75	21,41	+28,75	+ 21,41	+100
XIII Constellaties	19,18	19,33	37,07	+ 0,66	+ 1,26	+ 3,44	4,21	10,41	4,38	-10,41	- 4,38	-100	5,40	25,86	13,96	-12,06	- 6,51	- 46,60

A : frequentie, %
B : absolute politisatie, %
C : relatieve politisatie, ‰
D : absolute oriëntatie : %
E : relatieve oriëntatie, ‰
F : engagement, %

BIJLAGE 8b

Thema's	VG						HLN						GVA					
	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F
I Van Acker	3,15	40,74	12,83	+40,74	+ 12,83	+100	0,27	0	0	0	0	0	8,35	31,08	25,95	+31,08	+ 25,95	+100
II Koning	29,52	35,57	105	+33,2	+ 98	+ 93,33	9,31	47,05	43,8	+ 47,05	+43,8	+100	33,06	37,54	124,1	+37,54	+124,1	+100
III Regering	0,81	28,57	2,31	+28,57	+ 2,31	+100	3,01	36,36	10,94	+ 36,36	+10,94	+100	5,53	34,69	19,18	+34,69	+ 19,18	+100
IV Land	9,91	31,76	31,47	+31,76	+ 31,47	+100	22,46	26,82	60,23	+ 26,82	+60,23	+100	12,41	31,81	39,47	+31,81	+ 39,47	+100
V Hofhouding	2,45	38,09	9,33	+38,09	+ 9,33	+100	0	0	0	0	0	0	0,45	50	2,25	+50	+ 2,25	+100
VI Episcopaat	3,61	35,48	12,8	+35,48	+ 12,8	+100	0	0	0	0	0	0	1,12	30	3,36	+30	+ 3,36	+100
VII Grondwet	7,58	29,23	22,15	+29,23	+ 22,15	+100	19,72	36,11	71,20	+ 36,11	+71,20	+100	5,86	30,76	18,02	+26,92	+ 15,77	+ 87,5
VIII Socialisten, Anti-Leopoldisten	3,96	26,47	10,48	+26,47	+ 10,48	+100	1,09	0	0	0	0	0	23,47	43,26	101,53	+43,26	+101,53	+100
IX Communisten	0	0	0	0	0	0	0,54	50	2,7	+ 50	+ 2,7	+100	1,58	21,42	3,38	+21,42	+ 3,38	+100
X Liberalen	0	0	0	0	0	0	1,09	75	8,17	+ 75	+ 8,17	+100	0,11	0	0	0	0	0
XI Katholieken, fro. Leopoldisten	29,17	43,6	127,18	+43,6	+127,18	+100	0,27	100	2,7	+100	+ 2,7	+100	1,8	25	4,5	+25	+ 4,5	+100
XII Algemeen	7,11	31,14	22,14	+27,86	+ 19,3	+ 89,47	53,69	28,45	95,84	+ 26,82	+90,35	+ 94,28	3,49	0	0	0	0	0
XIII Constellatien	2,68	56,52	15,14	-47,82	- 12,81	- 84,61	8,49	22,58	19,17	- 9,67	- 8,2	- 42,85	2,7	8,33	2,24	- 8,33	- 2,24	-100

BIJLAGE 9

LE SOIR

6 : Het land heeft nood aan orde en eerlijke voorlichting.
10 : Er is genoeg tijd verloren gegaan; er moet een einde komen aan de huidige toestand en een beslissing genomen worden.
11 : De abdicatie is de enige oplossing.
14 : Wij laten ons enkel leiden door de belangen van het land en onthouden ons zoveel mogelijk in de polemieken.
17 : Men moet er zich op toeleggen de tegenstellingen en misverstanden ongedaan te maken.
19 : De houding van de socialisten in het debat (constellatie, positief georiënteerd).
22 : Van Acker is de juiste persoon om de regering te leiden.
23 : De heropbouw van het land en het openbaar leven liggen stil wegens de nefaste gevolgen van de koningskwestie.
27 : Het belang van het land gaat boven alle andere.
31 : De Koning handelt in tegenspraak met de unanieme regering.
38 : De houding van de katholieken in het debat (constellatie, negatief georiënteerd).
42 : De hofhouding heeft zware fouten begaan en de Koning veel schade berokkend.
54 : Het land, de bevolking is verdeeld t.a.v. de koningskwestie.
55 : Capelle had goede contacten met collaborateurs (Capelle was de secretaris van Leopold III).
62 : De regering wil een einde maken aan de crisis.
63 : Een volksraadpleging stuit op bedenkingen van practische en juridische aard.

LE PEUPLE

6 : Het land heeft nood aan orde en eerlijke voorlichting.
7 : De Koning heeft de grondwet geschonden.
11 : De abdicatie is de enige oplossing.
12 : De pro-leopoldisten gebruiken zelfs de meest lage middelen om de Koning op te dringen.
13 : De regering Van Acker wordt gevormd.
15 : De rechtse pers verdoezelt de waarheid en heeft zwakke argumenten.
18 : De katholieken handelen alleen naar hun eigen belangen, of deze grondwettelijk verantwoord zijn of niet.
20 : Het land wil een opheldering of een beslissing opdat er een einde zou komen aan de onzekerheid.
21 : De Koning denkt alleen aan zijn eigen belangen en negeert deze van het land en van de monarchie.
28 : Er moet een parlementair debat plaatsvinden opdat de bevolking volledig ingelicht zou worden over de koningskwestie.
41 : Leopold III is de Koning van één partij i.p.v. boven alle partijen te staan.
44 : De katholieken misbruiken de goedgelovigheid van de bevolking.

50 : Mechelen wil met alle middelen de Koning terug op de troon brengen en is dan ook gedeeltelijk verantwoordelijk voor deze crisis.
51 : De pro-leopoldisten hechten geen waarde aan de belangen van het land.
56 : Het gedrag van de katholieken ligt aan de basis van de crisis en berokkent het land veel kwaad.
79 : Een pro-leopoldistische regering zou geen parlementaire meerderheid halen.

LA LIBRE BELGIQUE

1 : Het volk blijft de Koning trouw.
2 : Er kan de Koning geen enkele werkelijke fout verweten worden zodat er ook geen reden is om de abdicatie te eisen.
3 : De Koning heeft alles overgehad voor de belangen van het land en het volk.
4 : De anti-leopoldisten handelen alleen naar hun eigen belangen en niet naar deze van het land.
9 : Links handelt tegen de volkswil en bedriegt het volk.
16 : De anti-leopoldisten wenden zelfs de meest lage middelen aan om de abdicatie af te dwingen.
19 : De houding van de socialisten in het debat (constellatie, negatief georiënteerd).
24 : De regering wil de Koning uit alle macht verhinderen terug te komen.
33 : De Koning kan niet terugkeren omdat hij op bevel van de regering Van Acker wordt gevangen gehouden.
34 : De geschiedenis aangaande het telegram is dubieus en bewijst nog niet dat de Koning Hitler gefeliciteerd heeft.
36 : De strijd van links is niet gericht tegen de Koning maar tegen de monarchie.
45 : De koningskwestie is een samenzwering van linkse politici.
46 : De regering schendt de grondwet.
49 : De Koning heeft geen enkele ongrondwettelijke daad gesteld.
61 : De abdicatie kan nooit de oplossing brengen.
69 : De socialistische partijstandpunten gaan in tegen de grondwet.

VOLKSGAZET

5 : Brussel en Salzburg (constellatie, overwegend negatief georiënteerd).
7 : De Koning heeft de grondwet geschonden.
12 : De pro-leopoldisten gebruiken zelfs de meest lage middelen om de Koning op te dringen.
15 : De rechtse pers verdoezelt de waarheid en heeft zwakke argumenten.
18 : De katholieken handelen alleen naar hun eigen belangen, of deze grondwettelijk verantwoord zijn of niet.
21 : De Koning denkt alleen aan zijn eigen belangen en negeert deze van het land en van de monarchie.
22 : Van Acker is de juiste persoon om de regering te leiden.
23 : De heropbouw van het land en het openbaar leven liggen stil wegens de nefaste gevolgen van de koningskwestie.
28 : Er moet een parlementair debat plaatsvinden opdat de bevolking volledig zou ingelicht worden over de koningskwestie.

29 : De Koning heeft autoritaire en ondemocratische ideeën.
30 : De rechtse pers telt collaborateurs en autoritaire fanatici in haar rangen.
35 : De Koning heeft contacten gehad met vijanden van België.
40 : Het Belgisch katholicisme telt collaborateurs en fascisten in zijn rangen.
65 : Vele katholieken beginnen in te zien dat ze een verloren zaak verdedigen.
71 : De anti-leopoldisten verdedigen enkel de belangen van het land.

HET LAATSTE NIEUWS

5 : Brussel en Salzburg (constellatie, overwegend negatief georiënteerd).
8 : De grondwet moet nageleefd worden door iedereen.
14 : Wij laten ons enkel leiden door de belangen van het land en onthouden ons zoveel mogelijk in de polemieken.
17 : Men moet er zich op toeleggen de tegenstellingen en misverstanden ongedaan te maken.
26 : Het bestaan van het land is in gevaar gebracht door de koningskwestie.
37 : De internationale positie van ons land wordt geschaad door de koningskwestie.
48 : Alleen het gezond verstand en de zelfbeheersing kunnen leiden tot een oplossing.
78 : De Koning kan terugkeren onder omstandigheden die iedereen bevredigen en die de grondwet ons biedt.

GAZET VAN ANTWERPEN

1 : Het volk blijft de Koning trouw.
2 : Er kan de Koning geen enkele werkelijke fout verweten worden zodat er ook geen reden is om de abdicatie te eisen.
3 : De Koning heeft alles overgehad voor de belangen van het land en het volk.
4 : De anti-leopoldisten handelen alleen naar hun eigen belangen en niet naar deze van het land.
9 : Links handelt tegen de volkswil en bedriegt het volk.
16 : De anti-leopoldisten wenden zelfs de meest lage middelen aan om de abdicatie af te dwingen.
32 : De grondwettelijke monarchie is een noodzaak voor de eenheid van België.
43 : De linkerzijde gebruikt de koningskwestie om haar dictatuurstaat op te bouwen.
47 : De houding van de regering is bedenkelijk daar zij niet zorgt voor de belangen van het land.
57 : De houding van Van Acker is schandalig.

Michael Maesschalck, 's Gravenkerselaar 58, 9450 Haaltert